

◆ MIRCEA POPA

Vasile Stoica – un mare diplomat patriot

Diplomatul Vasile Stoica a fost unul dintre cei mai străluciți oameni de cultură pe care i-a dat neamul românesc, slujind cu mare abnegație diplomația românească din 1917 până în 1947, când a fost considerat periculos pentru regimul comunist. A fost trimis la închisoare mai întâi între 1948-1954, ca apoi, în 1957 să fie condamnat la alți zece ani de temniță grea, murind la Jilava la 27 iulie 1959. Aceasta a fost răsplata regimului comunist pentru înaltele și multele servicii pe care el le-a făcut neamului românesc. Nu demult s-au împlinit 65 de ani de la această odioasă crimă, care trebuie condamnată public, iar reputatul diplomat reabilitat și pus în drepturi pentru conduita de mare patriot și apărător al cauzei naționale a poporului român. A lăsat în urma sa un fond arhivistic important, aflător în momentul de față la Arhivele Centrale din București, profesor de liceu la Sibiu, dar a fost chemat de fond care reflectă numeroasele sale misiuni, rapoarte diplomatice, lucrări cu caracter istoric, și mai ale, grija sa pentru românii din afara granițelor, despre care a adunat numeroase date și informații, propunând apărarea lor în fața valurilor de deznăționalizare care s-au abătut în mod constant asupra lor. E vorba despre situația românilor din sudul Dunării, despre românii din Ungaria, Banatul sârbesc sau Ucraina subcarpatică, iar diplomatul de carieră Vasile Stoica, fost director în Ministerul de Externe și ambasador al țării noastre în mai multe capitale europene, le-a folosit la conferințele de pace unde a fost delegat, apărând de fiecare dată cauza pan-românească.

Vasile Stoica s-a născut la 18 ianuarie 1899 la Avrig, făcându-și studiile liceale la Brașov, iar universitatea la Budapesta, Paris și București, colaborând de timpuriu cu poezii, articole și traduceri la multe din revistele literare din Sar deal în special la „Luceafărul” și „Cosânzeana”, unde s-a remarcat drept un poet tradiționalist de aleasă factură lirică. Debutul său poetic a avut loc la 1 iunie 1909 în revista „Luceafărul”, unde a publicat poezia *Răvaș*, urmată de alte nouă poezii, al căror titlu îl oferim în continuare: *Un mormânt, Din străini, Și-o să pornesc, Pornește-acum, Depart, La Anița, bogătana, Natură, Primăvară, Trec clipele*. Cea din urmă a apărut la 10 februarie 1911. Principala sa colaborare a avut loc în paginile revistei „Cosânzeana” din Orăștie, dar și la „Lupta” din Budapesta, unde s-a remarcat printr-un articol protestatar împotriva morții a cinci săteni din Mărgineni, uciși de honvezii maghiari. S-a făcut cunoscut și ca traducător, din Ady, Petöfi, Hafis, Maeterlinck (pe care l-a prezentat și publicului român printr-un frumos portret publicat și revista „Luceafărul” din 1911). După absolvire a funcționat pentru puțin timp ca profesor de liceu la Sibiu, de unde a fost chemat de Vasile Goldiș ca redactor al ziarului

„Românul” din Arad, unde a colaborat cu articole politice și literare foarte apreciate. La declanșarea Primului Război Mondial a fost mobilizat ca sublocotenent în armata ungară, a preferat să treacă munții și să se înroleze ca voluntar în armata română. A luptat pentru dezrobirea ținutului natal în detașamentele din munți, dar a fost rănit și demobilizat. Refăcut după o spitalizare destul de prelungită, a fost trimis în 1918 ca atașat de presă la Legația Română din Washington, alături de Vasile Lucaciu și Ioan Moța, cu misiunea de a face propagandă printre românii din America și a susține cauza noastră în fața înalților demnitari de la Casa Albă. În timp ce până atunci România a fost tratată de presa americană cu indiferență sau chiar cu ostilitate munca sa asiduă pe terenul presei și prin canale diplomatice tot mai diversificate, a făcut să-și apropie cercuri americane influente și să convingă pe numeroșii români patrioți să se înroleze într-o legiune destinată servirii cauzei românești. A ținut

numeroase conferințe, a tipărit cărți și hărți care ilustrau vechimea și continuitatea românilor în Transilvania, cât și dreptatea cauzei lor, reușind să creeze și instituții potrivite, cum a fost „Liga Națională a românilor din America”. Sub auspiciile acesteia a desfășurat o intensă muncă de propagandă pentru susținerea cauzei românești, atât în presa românească de acolo (ziarul "America"), cât și în publicațiile americane. După terminarea războiului a fost numit vicepreședinte al Comitetului Român și chemat de I. Brătianu pentru a-l secunda ca expert tehnic la Conferința de la Paris, lucrând, în colaborare cu alte organizații și asociații apărute ad-hoc, precum aceea condusă de Traian Vuia (președinte al Comitetului Național Român din Transilvania și Bucovina) sau de Consiliului Național al

Unității Române, condus de Take Ionescu și O. Goga, prin care s-a creat un larg front popular în favoarea cauzei românești. După Marea Unire, a fost numit în diplomație, activând în cadrul Ministerului de Externe și la Liga Națiunilor. Îndeplinind rând pe rând misiuni diplomatice importante în Albania (1930-1932), Bulgaria (1932-1936), Țările Baltice (1937-1939), Turcia (1939-1940), iar în perioada 1946-1947 a fost ambasadorul nostru la Haga. Devenind un expert de primă clasă în problema minorităților conlocuitoare din Ardeal (problema evreiască, maghiară, germană etc. se află adeseori în dezbaterile sale), cât și în comunităților românești de peste hotare (românii americani, românii din Peninsula Balcanică etc.), el a ocupat și funcții importante în cadrul diplomației românești din centrală, căutând cele mai bune căi de a ajuta aceste comunități românești de a-și păstra limba și identitatea națională. Din păcate, o dată cu instaurarea noului regim de ocupație sovietică, când în fruntea Externelor a fost numită Ana Pauker, aceasta a reușit să distrugă în câteva săptămâni tot ceea ce au creat înaintașii cu mare trudă timp de o jumătate de secol. Drept recompensă pentru bunele sale servicii excelentului

diplomat i-a fost hărăzită o celulă în penitenciarul din Sighet, iar apoi, când a ajuns bătrân și bolnav, condamnat fără putință de scăpare, la cele mai cumplite metode de lichidare fizică. Bogata sa arhivă rămasă de pe urma sa îi dovedește deplina loialitate și adâncul patriotism cu care a servit țara, printr-un profesionalism desăvârșit în apărarea cauzei românilor de peste hotare, a drepturilor noastre teritoriale în sud, răsărit, vest sau nord.

Vasile Stoica nu s-a mulțumit a redacta doar rapoarte diplomatice și propuneri de îmbunătățire a situației românilor pe viitor, ci a scris mai multe cărți, în care și-a concentrat toate cunoștințele istorice acumulate de-a lungul anilor cu scopul hotărât de a sădi în sânul națiunii române credința, dovedită prin documente, că politica bazată pe memorii și pe ideea falsă a „bunului împărat” trebuie să dispară și că singura atitudine de luat în fața Casei de Austria era protestul deschis, în presă și în fața străinătății. Habsburgii, la fel ca ungurii, numai ne-au amăgit și mințit timp de secole, concepând unirea de la 1700 ca o modalitate puternică de a rupe națiunea română din Transilvania de cea trăitoare în Principate și de a provoca o prăpastie cât mai adâncă între cele două părți ale românimii, lipsindu-i pe ardeleni de ajutorul frățesc care le mai venea de la frații lor de peste Carpați sau de la popoarele ortodoxe din sudul Dunării. Cea dintâi carte a sa s-a chemat prin urmare *Habsburgii și România* și a apărut la București în 1915, în colaborare cu Ion Russu Abrudeanu, fiind închinată „tuturor acelor, care cu scrisul, cu vorba, cu munca sau cu arma au contribuit sau vor contribui la dezrobirea fraților noștri”. Trebuia ruptă pentru totdeauna iluzia că Austria va face ceva pozitiv pentru noi, deoarece interesele ei au rămas cramponate de nobilimea maghiară, pe care a adus-o la putere prin pactul dualist, iar această nobilime vedea în români doar pe servii care le măreau averile și le furnizau bogăția traiului. Fundamentul acestei cădășii a fost denunțat în cartea sa numită *Suferințele din Ardeal*, apărută la București în 1916, prin care a demonstrat că ungurii nu au făcut altceva decât au transformat Ardealul într-o imensă vale a Plângerii, într-o Via Dolorosa mai amară ca niciodată. O altă carte a fost consacrată Dobrogei (New York, 1919) spre a demonstra apartenența ei la România și a combate pretențiile nejustificate ale bulgarilor. Au urmat apoi mai multe cărți scrise și publicate în Statele Unite, ca rezultat al misiunii sale din timpul războiului, cărți menite a expune și clarifica situația românilor din cele două mari provincii, România și Transilvania, și a prezenta străinilor statutul și voința lor comună de a trăi împreună, făcându-se în cele din urmă dreptate pentru Ardealul împilat și jefuit continuu de vecinii profitori. Cărțile scrise în America sunt: *The Roumanian Question* (Pittsburg, 1919), *The Roumanian nation a Sentry of Western Latin Civilization in Eastern Europe* (Pittsburg, 1919), la care a adaus ulterior cartea-raport *În America pentru cauza românilor* (București, 1926), și *O lămurire în legătură cu propaganda noastră în America. Scrisoare scrisă către dl Anton Bibescu, Ministrul României la Washington* (București, 1924). Toate aceste cărți au un profund caracter demonstrativ, de demonstrare a condițiilor istorice în care au trăit românii separați sute de ani, prin granițe diferite, menite a distruge în totalitate nația românească din Ardeal, spre a fi înlocuită doar cu etnici maghiari. Cea mai elocventă demonstrație a acestor fărădelegi este materia conținută de *Suferințele din Ardeal*, care, în 2008, a

cunoscut a patra ediție. Ea este o foarte documentată sinteză despre istoria Transilvaniei și a suferințelor îndurate de ea sub stăpânirea maghiară. Capitolele urmăresc atent firul desfășurării evenimentelor până la dezastrul de la Mohacs (1526), viața Principatului în perioada 1526- 1691, a Ardealului sub Habsburgi, cu câteva sublinieri deosebite, cum ar fi prezența lui Mihai Viteazul, Unirea religioasă, răscoala lui Horea, lupta pentru drepturi a lui Inochentie Micu, *Supplexul*, anul 1848 și acțiunile lui Iancu, pactul dualist. Deosebit de semnificativă este perioada 1867-1914, cu cele două etape privind pasivitatea și activitatea, cu crearea partidului Național Român la 1881, procesul memorandist, maghiarizarea școlilor, colonizările, și întreg arsenalul de abuzuri, crime vexații, amenzi, închisori, pentru purtare de panglici tricolore, cântece românești etc. Spre a da seama de aceste excese, vom reține doar pe cele care au avut ca obiect cinstirea memoriei lui Avram Iancu. Iată câteva dintre ele: 13 luni închisoare pentru Tit Liviu Albin pentru „Fondul Iancu” în 1898; Andrei Balteș, redactor la „Tribuna” pentru articole despre Iancu în 1901; studenții G. Novacovici și Ion Scurtu condamnați la temniță pentru depunerea unei coroane la mormântul lui Iancu; un grup de țărani din satul Hărău (Hunedoara) sunt bătuți de jandarmi deoarece povestesc despre Iancu (1908); Miha Ciufudeanu e condamnat pentru articolele sale din „Libertatea”, despre distrugerea „Crucii lui Iancu” de la Blaj (1909) etc. Crimele și atrocitățile din Anexe, constând în împușcarea și spânzurarea de oameni nevinovați sunt ilustrative pentru statul polițienesc instaurat, în care jandarmii îți fac de cap, bătând și trimițând la închisoare tinere și doamne care poartă cocarde, panglici sau brăie tricolore condamnând săteni din sate întregi deoarece au cântat cântece românești sau au purtat însemne românești, fiind pedepsiți pentru „agitație”. Acest tip de teroare este atât de generalizat, încât aproape nu există sat românesc în care sătenii să nu fie maltratați. Cărțile lui Vasile Stoica demască însuși fundamentul statului maghiar, rămas ca moștenire anacronică a feudalilor maghiari care nesocoteau până și legile țării, declarându-se atotputernici prin sfidarea pe față a unora din legile țării. Nu exista manifestație electorală în care să nu fie gardați de trupe extremiste, trimise în ajutor, care trăgeau în mulțime la orice impresie de împotrivire. *Suferințele din Ardeal* este un adevărat prohod, un pomelnic nesfârșit de oameni uciși sau condamnați la temniță și la amenzi devastatoare.

Pentru românii americani se dovedește de mare interes cartea sa *În America pentru cauza românească*, apărută la București în 1926, pe care istoricul Ioan Scurtu a reeditat-o cu ocazia Centenarului Marii Uniri, în 2018, la Tipografia Moldova din Iași. Este cartea în care face o amplă relatare despre misiunea ce i-a fost încredințată de I. Brătianu în America, alături de Vasile Lucaci și Ion Moța, cărora li s-a adăugat mai târziu o delegație condusă de dr. C. Angelescu, N.H. Lahovary, Al. Rubin și maiorul L. Teiușan. Alături de aceștia i-a avut la un moment dat și pe dr. Mrazec și prof. Danielopolu, cu care s-a sfătuit. La sosirea lor în SUA, au fost primiți de ministrul de Externe Robert Lansing, urmând apoi mai multe întâlniri cu românii din Youngstown, Trenton, Cleveland, Detroit, având și sprijinul lui Epaminonda Lucaci și a unor preoți locali. Cel mai mult l-a ajutat în misiunea sa cehul M.R. Stefanik, care l-a pus în legătură

cu unii din redactorii marilor ziare americane. Dovedind tenacitate și putere de convingere, în curând atmosfera ostilă României s-a schimbat, o serie de ziare americane publicând materiale favorabile țării. S-a trimis în România și un serviciu de ambulanțe voluntare însoțit de Beverly Miles, a avut loc o întrevedere cu Th. Roosevelt, fostul președinte, s-au publicat mai multe broșuri despre țara noastră, cum ar fi *Greater Roumania* de D.Mitrany și *The Justice of Roumania's Cause* de A.W. Leeper, la care se adaugă cartea Reginei Maria, *My Country*, care au favorizat o schimbare de optică. Profesorul Paul Negulescu de la Facultatea de Drept din București a reușit să scoată publicația bilingvă „Roumania.” Odată cu întemeierea Ligii Naționale, s-a creat la Washington un birou de informații politice, iar activitatea s-a întărit prin sosirea în America a dr. Nicolae Lupu, care a publicat acolo o seamă de articole în „Columbia University Quarterly” și „Asia”, dar și un volum propriu, intitulat *Roumania and the War*. A urmat o intensă propagandă prin presă și conferințe, iar la ordinul președintelui Wilson s-a instituit o comisie de studiere a tuturor țărilor europene implicate în tratativele de pace. După cum ne relatează Stoica în cartea sa, el a avut o importantă discuție și cu colonelul House, „prietenul și sfetnicul președintelui Wilson”, obținând de la el promisiuni pentru unirea românilor într-o singură țară. Acest fapt l-a încurajat să pornească întemeierea „Legiunii de voluntari” pentru cauza românească, legiune care a atins cifra de 150.000 de voluntari, care urmau să se imbarce cât mai curând pentru Franța. Între timp au intervenit câteva schimbări de politică externă, fapt care a dus la amânarea trimiterii ajutorului pentru România. Chiar dacă acest plan n-a mai fost finalizat, e demn de apreciat inițiativa lui Stoica de a sprijini cauza românească pe toate canalele posibile, așa cum detaliază el în cartea amintită. E de subliniat îndeosebi rolul hotărâtor al președintelui american Wilson, care a fixat cele 8 puncte privitoare la război și pace, care au fost socotite fundamentale pentru instituirea drepturilor noilor state și a încheierii în Europa a unei păci durabile. În acest context, misiunea lui Vasile Stoica și-a avut importanța sa politică și diplomatică, el fiind unul dintre participanții români la Conferința de Pace de la Paris.

Vasile Stoica și-a slujit cu devoțiune națiunea și a dovedit un curajos și demn spirit de luptător. Merită a fi citate pagini întregi din cărțile sale demascatoare, dedicate apărării românilor trăitori dincolo de hotarele țării, și inițiativele luate pentru îmbunătățirea cauzei lor. Punctele sale de vedere înaintate pot constitui pentru orice diplomat și politician de astăzi o călăuză sigură pentru slujirea cu profesionalism și dăruire dezinteresată a cauzei poporului pe care îl reprezintă, un model pentru mulți dintre politicienii bucureșteni, preocupați doar de parvenire și îmbogățire imediată. Un adânc demofilism traversează toate aceste luări de poziții și acțiuni de ordin umanitar. Ulterior, aria acestora a devenit și mai convingătoare, întrucât Vasile Stoica a îndeplinit misiuni diplomatice de mare interes pentru țară, iar poziția reprezentată de el a fost întotdeauna însoțită de un vizionarism politic remarcabil, care-l situează în imediata vecinătate a lui Nicolae Titulescu.

♦ MARIN IANCU

OVIDIU PURDEA-SOMEȘ sub semnul poeziei și al cântecului popular

Din cât am reușit să-l cunosc prin tot mai frecventele sale apariții la televiziune ca interpret care exaltă pe tonul cântecului valorile sempiternelle ale tradițiilor populare românești, Ovidiu Purdea-Someș mi s-a înfățișat ca una dintre cele mai tonice prezențe din peisajul vieții artistice transilvănene de azi. Fire deschisă și jovială, impresionând printr-o voce deosebit de bogată în armonii, artistul-poet privește cântecul ca o esență de viață vie. Un om de senzație și de mare talent, neliniștit și mereu pe drumuri, sensibil la cuvânt și la armonia sunetelor, iubitor de oameni și de poezie, de soare și de vânt, de zăpadă și de libertate, Ovidiu Purdea-Someș este un om treaz, senin și deschis, vesel și omenos, blând din fire și vijelios pe scenă, dăruindu-se sincer, cu vervă și haz, fără ipocrizii și intenții false de seducție. Visător sau energic, un suflet viu și, ca bun român, sensibil la ambianța de datini și obiceiuri, Ovidiu Purdea-Someș crede în unicitatea frumosului, în frumusețea artei și în sensibilitatea artistului creator. Ca om al poeziei și al cântecului, de o adâncă trăire și seriozitate sufletească, Ovidiu Purdea-Someș își cântă bucuria și mândria de a fi român, exercitând un fel de atracție magnetică asupra celor care îl urmăresc. Surprins în toată strălucirea sa frenetică, Ovidiu Purdea-Someș se apropie de oameni cu multă grijă și cuviință, deschis și lipsit de orice gesturi de teatralitate sau de alte manifestări de vedetism. Tenace și lipsit de manifestări de aroganță, o ține pe drumul său, fără să accepte izolarea și răceala față de cei din jur. Plin de poezia pregnantă și vie, trăită la tot pasul cu evlavie și cuvioșenie, Ovidiu Purdea-Someș e prieten cu toată lumea. Și e iubit de toată lumea. E o bucurie să ți-l apropii și, ce cinste mai mare, să ți-l faci prieten și să-l primești în bătaură în cadrul aurit al unei zile de vară la un pahar de vin. Deschis și spiritual, omul Purdea glumește, povestește despre lume și oameni, despre întâmplări senine și pilduitoare, și, cu deosebire, de o veselie contagioasă, cântă. Cum știe el mai bine. Din orice direcție l-ai privi, Ovidiu Purdea-Someș lasă impresia unui om de senzație și de mare talent, un om dichisit și disciplinat, ca orice fecior de ardelean, de o finețe și dăruire moștenite de la părinții și bunicii săi, de la oamenii satului său natal, de la lumea din zona în care a crescut. Poate și de aceea, Purdea-Someș, ca om al poeziei și al cântecului, de o adâncă seriozitate sufletească, se arată mereu plin de atenție în fața celui cărui i se adresează, știind că talentul și ținuta sunt aici în situația militarului în uniformă: se cuvine să vegheze mereu asupra imaginii în care se prezintă în lume.

Înzestrat cu talent și cu o imaginație bogată, Ovidiu Purdea-Someș și-a dezvăluit din tinerețe pasiunea pentru poezie și pentru cântecul popular, dăruindu-se acestora toată viața cu har și credință. Rezultat al unei asemenea sensibilități și educații, parte a acestui peisaj sufletească de atâta bogăție spirituală, Ovidiu Purdea-Someș trimite la bogăția unor reprezentări pline de candoare, spre o poezie de înfățișări sufletești de mare expresivitate și franchețe, un amestec de rafinament și dăruire de mare complexitate și sinceritate. Cu o evoluție mereu spectaculoasă, mereu atent la toate situațiile care ar putea să pună în primejdie existența artistului din el, Ovidiu Purdea e de sine stătător și puternic, ca orice artist. Neliniștit și pătruns de nobile virtuți, sub semnul bunătății și al cuvioșeniei, Ovidiu Purdea-Someș se menține în zona iubirii, a patosului intimității cu peisajul cotidian, după cum, în altă parte, confesiunile sale lirice iau forma unei exultanțe șiret-ingenue bine jucate, cu înscenări prefăcute și gesticulații duioase. Gândite ca mod de reprezentare a eului proiectat asupra celor mai importante momente ale vieții, versurile lui Ovidiu Purdea-Someș se mențin în zona unui tip de creație în care acuitatea trăirii și tonalitățile dulci-amare trimit spre o poezie de înfățișări expresive de mare franchețe, un amestec de notație liberă, de rafinament stilistic, cu secvențe proprii unui lirism sentimental-implicat și distanțat reflexiv.

Îndulcite de efuziuni însoțite de o bună doză de ingenuitate și melancolie, reprezentările poetice din poemele lui Ovidiu Purdea-Someș aduc o senzorialitate rafinată, cu adresări directe, toate la fel de intense și importante în a genera efecte poetice autentice. E vorba despre un mod al rostirii, în care, asociată direct notației, reflecția capătă semnificațiile unei angajări lirice cu vizibile consecințe în conturarea unui peisaj lăuntric febril și expresiv: „Ieri și Azi/ Am răs împreună./ Apoi am închis ușa. Și am rămas singuri/ Noi și iubirile./ Și supărările, și blândețile/ Și cântecele, și bisericile/ De dincolo de mâine/ Doi copii ne făceau semne cu mâna! (*De dincolo de Mâine*), Supus unor asemenea intenții meditative, Ovidiu Purdea-Someș își insinuează sentimentele într-un discurs unde imaginația lirică asimilează figurații nostalgice de felul celor din poemul *Locuiesc în cântecul meu*: „Locuiesc singur în cântecul meu/ Uneori vesel, alteori trist,/ Într-o tăcere mai limpede decât cerul./ Un sfânt mi-a scris din greșeală pe o piatră/ « Să cânti și să rămâi singur/ Când cântecul va fi gata înlăuntrul tău.»” Cu totul esențiale se prezintă în acest context și interogațiile de un tragism tulburător din poezia ce dă titlul

volumului *A cui neliniște ești tu?* (2020): „Eu m-am născut înlăuntrul sufletului meu/ de acolo l-am văzut pe tata/ Cum o privea fericit pe mama/ Fără să o sărute vreodată.../ O vreme au mers în doi/ Până când mama a început să obosească/ Atunci tata i-a pus mâna pe pântec/ Avea o palmă aspră/ I-am simțit-o cu tremur cu tot”.

Sinteză între descriere, senzație și trăire, poeziile de genul celor intitulate *Vara asta* sau *Limitele iubirii* reușesc să se impună prin candoare și nesupunere în fața implacabilului natural, imaginea iubitei plutind peste tot abstract ca o idee visătoare: „Tu nu te joci cu mine de-a viața/ Te joci de-a copilăria./ Îți cânt lângă fereastră/ Un cântec să nu se stingă luna/ Și suflu prin lumina întredeschisă/ Ca un vânt ce bate deasupra orașului./ Să nu ieșim în lume, îmi spui/ Pe stradă ne pierdem/ Dar aici în odaie/ Eu mă răsfăț în brațele tale/ Până se face copilărie” (*Joc*). Suntem în fața unei poezii sensibile la presiunea circumstanțelor, a unor creații accentuând o stare existențială în care viziunea asupra lumii este acoperită de o mască surâzătoare, cu predispoziție pentru stilul colocvial, grav și jovial, malițios și bonom, ori cu subtile inserții crude și amare, unde Ovidiu Purdea-Someș se definește drept un sentimental atras de stările inefabile, ca în acest frumos autoportret: „Eu nu sunt o bucată de carne/ Eu sunt/ O bucată de creație!” (*Eu, pur și simplu*). În liniile lor generale, poemele lui Ovidiu Purdea-Someș se înfățișează printr-o voce lirică plină de fervoarea unor armonii în descrierea stărilor de nostalgie, cu un stil desfășurat în structuri de evidentă expresivitate.

◆ ION CRISTOFOR

Poetul Ovidiu Purdea-Someș – 60

Unul din cei mai însemnați, mai originali interpreți de folclor de azi, Ovidiu Purdea-Someș, e o personalitate polivalentă a culturii noastre. Într-o perioadă de degradare a folclorului răspândit prin intermediul televiziunii și radioului, Ovidiu Purdea-Someș, artistul născut la 29 iunie 1965, în localitatea Gârbăul Dejului (com. Cășeu), din județul Cluj, este, la ora de față, neîndoielnic, cea mai valoroasă voce a Ardealului, cântecele lui fiind o expresie a folclorului autentic. Ca și alți interpreți iluștri, născuți la țară, a păstrat cu sfințenie izvoarele cântecului curat, așa cum a răsunat acesta în satele noastre, înainte ca manelele și folclorul denaturat să fi pătruns în cetate. În toate manifestările sale de interpret, de realizator de emisiuni, Ovidiu Purdea-Someș a manifestat exigența cunoscătorului profund, evitând să facă plecaciuni în fața kitschului și izmenelii.

Această atitudine derivă desigur din pregătirea sa intelectuală de excepție, precum și din rigoarea de ofițer care deține, printre altele, o diplomă în antropologie și filosofie, obținută la Universitatea „Babeș-Bolyai” în 1997. Fostul ofițer are, în plus, o lungă, profundă carieră de cititor, fiind capabil la orice oră să recite cu farmec din poezia lui Nichita Stănescu, Octavian Goga, Eminescu sau Arghezi. Și nu e de mirare că acest bărbat cu ținută de statuie grecească este el însuși un poet autentic.

Pentru a-i schița personalitatea polivalentă, nu putem ignora bogata sa activitate de poet, tânărul ofițer debutând cu versuri încă din 1985, în revista „Transilvania” (Sibiu), după care va publica poezii în revistele „Familia”, „Tribuna”, „Viața Armatei”. Recent, poetul a fost găzduit cu mai multe poezii în reputata revistă „Conexiuni culturale” (din SUA), publicație care apare, sub direcția poetului echinoxist Mircea Ștefan la Cleveland (Ohio), orașul în care își doarme somnul de veci poetul Aron Cotruș.

În 1997, se consemnează apariția primului său volum de poezie, cu un titlu semnificativ pentru bardul ardelean, „Ranița cu iubire”. Marele interpret va continua în timp să scrie poezie, materializată prin volumele „Lumină răstignită”(2000); „Piatra lunii” (2017), „A cui neliniște ești tu?”(2020).

Ovidiu Purdea Someș are, de asemenea, o activitate publicistică meritorie, concretizată, în 1998, prin volumul de interviuri „Și VIP-urile au fost soldați” (vol. I), urmat în 2002 de cel de-al doilea volum de convorbiri cu personalități de seamă, incitate să-și evoce perioada petrecută în armată.

Dacă amintim și volumul de proză scurtă „Pedepsiți-mă pe mine!”(2014), întregim imaginea unui scriitor autentic, polivalent, stăpân pe uneltele sale. Acestei activități publicistice i se adaugă o lucrare de etnografie și folclor, de mare rigoare științifică, „Nunta pe Valea Sălătrucului”(1998). Datorită acestei bogate activități literare, Ovidiu Purdea- Someș va fi inclus de marele, exigentul critic literar Petru Poantă, în „Dicționarul cu poeți” și în volumul intitulat „Poeți clujeni contemporani”, ceea ce confirmă valoarea sa de poet autentic.

Recent un alt mare critic și istoric literar, Marin Iancu (cunoscut pentru studiile dedicate lui Marin Preda și Teofil Răchițeanu), îi va face un portret antologic în prestigioasa revistă clujeană *Tribuna*: „După cât am reușit să-l cunosc prin tot mai frecventele sale apariții la televiziune ca interpret care exaltă pe tonul cântecului valorile sempiternale ale tradițiilor populare românești, Ovidiu Purdea-Someș mi s-a înfățișat ca una dintre cele mai tonice prezențe din peisajul vieții artistice transilvănene de azi, un gentilom ferit de orice gesturi de teatralitate sau de cine știe ce manifestări de vedetism, o fire deschisă, jovială, un om lipsit de orgolii, impresionând printr-o voce deosebit de bogată în armonii”. Aceste linii din portretul schițat de criticul Marin Iancu sunt semnificative pentru marele interpret de muzică populară, care a cunoscut o frumoasă recunoaștere a valorii sale.

Un mai tânăr confrate, poetul Ionuț Țene, îl califica pe Ovidiu Purdea Someș drept „un bijutier al cuvântului”, citând, în recenzia sa, câteva versuri antologice: „Într-o noapte am visat / Că am făcut schimb de inimi / Cu clopotarul satului / Eu muream și el cânta...” (*Schimb de inimi*).

Când rostești numele lui Ovidiu Purdea Someș te gândești automat la faptul că melodiile sale, culese în majoritate de pe Valea Someșului, cum ar fi „Io la mândra când mă duc”, „Pentru o mândră din Ardeal”, „Drumul gării din Beclean”, „Din Gârbou până-n Reteag”, „Codrule, orice-i vedea”, „Am drăguță, nu ști nimeni” și altele, i-au câștigat milioane de admiratori statornici. Nu numai excelența vocii, fermecătoarea prezență scenică, ci și umorul textelor din repertoriul său îl fac să fie foarte îndrăgit un numai în Ardeal, ci peste tot unde se vorbește și se visează în limba română.

Din categoria interpreților cultivați, cu școli făcute „pe bune”, rafinați la instituții de elită, din apropierea unui Tiberiu Ceia sau Emil Gavriș (care avea un doctorat în drept), Ovidiu Purdea-Someș se situează la antipodul interpreților de azi, a guriștilor ce confundă folclorul cu kitschul și vulgaritatea. Toate aparițiile sale publice sunt o garanție a autenticității și a bunului gust.

Ca ascultător fidel al cântecelor sale și admirator al poeziei lui, proaspătă ca o șampanie bună, cu spectaculoase jerbe de ironie și autoironie, îi urez tânărului poet sexagenar, autor al volumului *Un cuvânt. Un cântec. Un destin* (Edit. Ecou transilvan. Cluj-Napoca. 2025), viață lungă și succese, cu noi cântece și cărți de poezie.

◆ OVIDIU PURDEA SOMEȘ

PROFESORUL DE ESTETICĂ

A îmbătrânit profesorul de estetică

Azi a adormit la cursuri

Și un fluture s-a așezat

Pe ochiul lui drept.

Imaginea asta mi s-a părut

O lucrare despre singurătate...

Era mai singur decât Isus

La Cina cea de Taină.

Noi râdeam ca niște studenți tâmpiți

Și ne adăposteam în neștiință...

Dar el

El, profesorul de estetică

Vorbea în

singurătatea

lui

Despre moartea

fluturului care

plânge.

CAII DIN LETEA

În pădurea din Letea

Au înflorit într-o noapte caii sălbatici

În loc de copite le-au crescut muguri de cireș

Și toți deveneau albi

Cu urme de vânt peste coame...
Flămânzi de atâta libertate au început să pască
Peste pământ, peste ape, peste mugurii de
 cireș
Apoi au început să-și pască picioarele
Până mai sus de genunchi.
Au făcut prăpăd
Ei, ultimă formă de libertate absolută...
Dar i-a salvat Dumnezeu
Le-a dat aripi în locul picioarelor
Și drept răsplată
Au început să ducă pământeni înspre cer
În zilele în care sfinții aveau libertatea absolută
De a boteza stelele cu nume de oameni.

OMUL ACESTA

*Poezie scrisă în timpul vizitei în România a
 Sfântului Părinte Papa Francisc*

Omul acesta nu a mai trecut niciodată pe aici.
El se roagă într-o limba ciudată
Și are atâta lumină în palme
De parcă ar lumina altarul unei biserici...
Omul acesta se iartă pe sine mai întâi
Apoi pe noi, muritorii fără aripi și fără cer.
Rostește atât de blând cuvintele
Că noi, cu dureri cu tot, ne înălțăm în văzduh
Și-i sărutăm cuvintele din evanghelia zicerii
 lui...
Omul acesta are o cruce în mâini
În mâinile strânse de parcă
Le-ar fi cioplit Dumnezeu
Ca o prelungire a răstignirii...
Omul acesta nu a mai trecut niciodată pe aici
Dar când trece

Și eu, și tu, și Dumnezeu
Suntem o singură ființă.

COPIII POETILOR

Sunt sigur.
Sunt atât de sigur că-mi vine să râd
Poeții sunt cei mai urâți și mai ciudați oameni
Dar sunt iubiți de cele mai frumoase femei
Am văzut poeți cu pantofi prăfuiți
Cu hainele stând pe ei ca pe-o cruce
Împărțind porumbeilor pâine
Și scrisori, și manuscrise, și nisip de Gibraltar
Iar lângă ei femei celebre visând la metafore
 înșelătoare
Își tund rar părul
Răvășit de gânduri și de furtuni de cuvinte
Dar femeile se bat pe șuvițele lor ca pe
 moaștele unor sfinți
Copiii lor sunt ciudați, dar solemni când țin o
 carte în mână
Se îmbată repede și se însoară târziu
Și cântă arii celebre spre patru dimineața
E tulburător să vezi cât de fragili
De urâți și de triști sunt poeții
Dar câtă forță au cuvintele lor

MUZA DE PE STRADA CU BISERICA BOB

Locuiam în Cluj, la două străzi de ea
Era mai singură ca niciodată într-o casă cu
 pereții înalți...
De la geamul meu semăna cu o iederă albastră
Ce cobora din cer peste clopotul bisericii Bob
Și picura din frunze tămâie

Peste pașii Veronicăi Micle în rochie de
mireasă.

Ce întâmplare! Ce minune!

Să văd o femeie albastră

Rezemată de un clopot la două străzi
depărtare.

Numai mie mi se poate întâmpla asta!

Mi-am adus aminte că într-o ladă cu cărți am
o sticlă cu vin

Primită de la o mireasă care în noaptea nunții
l-a visat pe Nichita mire

Și-am băut-o pe jumătate cum bei apă de izvor
dintr-un șipot de Sânzâiene

Să adormi și să nu vezi îngerii plângând după
femei...

Apoi iar am privit înspre biserică

Și biserica Bob era cu o stradă mai aproape

Și o femeie picta și lega străzile cum leagă
Dumnezeu altarul de cer

Și Veronica Micle arunca buchetul de mireasă

Și vântul îl ridica înspre cer și Dumnezeu îl
înălța într-o icoană...

Nu, asta e prea de tot. Cum să mi se întâmple
mie toate astea

Și am mai băut jumătatea de vin, iute ca un
tâlhăr

Și biserica Bob era chiar în fața mea și femeia
lipită de privirea mea...

M-am fâstâcit și am început să cânt un fel de
acatist într-o limbă ciudată

Și din sticla goală s-au prelins câteva
înghițituri din sufletul meu

Le-a băut pe nerăsuflăte și-a plecat
murmurând

Ce vin bun ! Ce vin bun! Miroase a cuvânt...

SÂNGELE BĂRBAȚILOR

Sângele bărbaților curge mai întâi prin copaci

Prin copacii înalți pentru bărbații înalți

Prin copacii mici pentru bărbații mici.

Vai, ce frumos ar fi să umble copacii pe străzi

În locul bărbaților

Ce verde ar fi orașul plin de bărbații-copaci!

Și câtă răcoare în pălăriile femeilor...

Vai, cât de tulburător ar fi

Să auzi îndrăgostiții certându-se

– Ce cauți tu în rădăcinile mele?

– Ce cauți tu?

VIAȚA CĂRȚII

◆ MIRCEA POPA

Timotei Ursu, *Kogaion*

Confrații noștri din Statele Unite ne-au adus vestea că un brav național de-al nostru (și de-al lor) a pus capăt existenței lui terestre, năzuind a intra în Kogaionul visat. L-am cunoscut bine și în anii din urmă am petrecut în preajma lui mai multe zile cu ocazia întâlnirii cu românii de pretutindeni de la Alba Iulia. Atunci când i-a apărut cartea despre Kogaion mi-a oferit-o și am organizat împreună cu el o lansare la BCU-Cluj, unde am avut prilejul să vorbesc despre ea și apoi să scriu o mică cronică. În amintirea lui și a existenței lui ca student la Cluj, vă trimit aceste rânduri de omagiere colegială.

Pentru cei care au urmat Facultatea de Filologie la Cluj în jurul anilor 1960-63, numele lui Timotei Ursu era pentru noi identic cu succesul rapid și eficace. Venit la Cluj de la Timișoara, unde era cunoscut ca fiu al compozitorului Nicolae Ursu, Timotei se afirmase curând printre noi ca om de teatru (asistent al lui Radu Stanca), regizor și producător de filme, apoi de lucrător la Televiziunea Română, în această din urmă calitate realizând în anii ce vor urma, mai multe filme în Munții Orăștiei, la cetățile dacice. Cu timpul, această pasiune a reînviat, mai ales când, în anii din urmă, concetățeanul nostru, refugiat ca azilant politic din anul 1985 în Statele Unite, a intrat în cercul apropiaților lui Napoleon Săvescu, luând parte și el cu un interes crescând la mișcarea de reînviere a dacismului în cercetarea istorică contemporană.

Se știe că acest nou val de dacism își are rădăcinile în celebrul articol al lui B.P. Hasdeu, „*Pierit-au dacii?*”, și în cartea, absolut senzațională, a lui N Densusianu despre „*Dacia preistorică*”, interes reluat cu asiduitate de magnatul român din Italia, I.C. Drăgan, care ne-a trimis ani la rând revista sa „*Noi, tracii*”, a reiterând interesul nostru pentru strămoșii noștri traci și daci, interes căruia simpozioanele anuale, organizate sub conducerea românului american Napoleon Săvescu (și a revistei sale cu numele de „*Dacia*”), a readus tot mai puternic în actualitate cercetările legate de componenta noastră dacică din filogeneza poporului român, ca o ripostă directă sau voalată la neglijarea (aparentă sau reală) a unor preocupări mai sistematice pentru acest domeniu fascinant de istorie a poporului român. A ne socoti doar „urmași ai Romei”, supralicitând latinitatea noastră era,

din punctul de vedere al acestor cercetători, o eroare evidentă, deoarece componenta dacică a spiritualității noastre e tot atât de valoroasă din punct de vedere istoric, lingvistic, etnologic și etnografic și arheologic, deschizând altfel de perspective spre cunoașterea și filiațiile create de această recunoaștere, încât a o neglija ar însemna o limitare și chiar o prostie, în timp ce alți savanți europeni, veniți din alte zodii de cultură, au avut opinii cât se poate de clare despre această situație de ignorare a originilor noastre europene, mult mai atractive și cu repercusiuni mult mai largi, condamnând nepăsarea și închistarea istoriei noastre oficiale. Efectele pozitive ale acestei atitudini s-au și văzut în parte, lăsând în perplexitate știința istorică oficială de la noi. Tot mai multe cărți au venit să se aplece în ultimul timp asupra unor „enigme” istorice de mare răsunet, cum ar fi limba dacilor, inscripțiile nebuloase de pe inele, vase sau „reconstituiri” de documente epigrafice, care au stârnit în publicul românesc un oarecare val de entuziasm și o căutare mai obstinată a unor spații mitice sau mitologice referitoare la moștenirea traco-dacă. Această adevărată frenezie dacică a pătruns și în lumea scriitoricească și pot oferi două exemple la îndemână despre acest reviriment caracteristic. E vorba de cartea lui Miron Scorobete de la Cluj, și o alta, aparținând lui Zenovie Cârlogea de la Târgu Jiu, care mizează nu numai pe reveria și fantezia cititorului, ci furnizează date și interpretări care nu pot fi ignorate.

Într-un astfel de context a apărut la editura Dacia XXI din Cluj-Napoca o altă carte de mare interes pentru dacologi, și anume lucrarea lui Timotei Ursu intitulată „Kogaion”, după ce, tot la această editură, publicase în 2009, o primă manifestare în materie, sub titlul „Pledoarii pro-dacice”. Era vorba de rezultatul unor cercetări sistematice ale Televiziunii Române de a „dezvălui” public „misterul” dacilor, iar lui Timotei Ursu, care era angajatul acestei televiziuni, i s-a încredințat regia unor filme documentare despre reședința dacilor din Munții Orăștiei. Câțiva ani la rând, el și echipa sa au interpretat rolul de „arheologi” și de specialiști în istoria dacilor, dând la lumină mai multe producții televizate despre cei care sub Burebista și Decebal au ajuns la organizarea unui stat dac puternic, în stare să-l bată și pe Lisimah sau să țină în loc reputele legiuni romane. El a încercat, încă de pe atunci, să schimbe optica mai rigidă a arheologilor noștri, atrăgând atenția asupra unui vast subiect de cercetare care ne mîna în Bulgaria, Grecia sau Macedonia, unde au existat enclave puternice de daci romanizați. În această situație reperele religioase din Munții Orăștiei au căpătat o importanță sporită, întrucât priveau un aspect important din viața și credința dacilor. Aici a ajuns el să situeze „muntele sacru al dacilor”, un centru de cultură religioasă, fundamental ca valoare și influență în spațiul geto-dac. În scopul susținerii și argumentării tezelor sale, autorul a adus dovezi diverse, începând cu mărturiile lăsate de marii istorici ai antichității, și sfârșind cu comunicarea rezultatelor unor săpături arheologice (rapoarte de săpături, studii și articole sau lucrări de sinteză), până la opinii ale unor istorici și cercetători români ai vechii moșteniri dacice. Autorul era conștient că lista bibliografică accesată de el era departe de a fi completă, și de aceea a revenit mereu cu completări și adausuri, și cu tentația de a le subsuma unei teorii proprii, căreia a încercat să-i dea o înfățișare cât mai verosimilă. Oricum ar fi, cartea sa, *Kogaion*, vine să ofere punctele sale de vedere cu privire la reședința lui Zamolxe, și la ceea ce a însemnat acest filosof

foarte apreciat în lumea antică.

Autorul își plasează demersul sub cupola largă a „multidisciplinarității”, refuzând din capul locului limitarea la un singur domeniu de investigare (cel arheologic), chiar dacă e conștient că această opțiune va stârni opoziții și controverse din partea specialiștilor români, afirmând: „Se pare că majoritatea arheologilor continuă să se teamă – cu o ridicolă încăpățănare – de asaltul cercetărilor multidisciplinare, ca un copil căruia îi e teamă că i s-ar smulge din mână jucăria. Ca atare, ei ignoră nu numai dreptul justificat al noilor veniți de a cerceta într-un material istoric care aparține în aceeași măsură ca și arheologilor; dar uneori apar stânjenitoare încercări de a discredita rezultatele „noilor veniți”, preîntâmpinând astfel posibilele riposte ale tagmei.” Fiind conștient de viesparul pe care îl stârnește, autorul este destul de prevăzător când atribuie demersului său caracterul de „ipoteză” și când invită la cooperare pentru aflarea adevărului pe toți cei care au cunoștințe în domeniu. „Insistând asupra caracterului de ipoteză al acestui efort personal atrag atenția că validarea propunerilor pe care le fac este posibilă numai printr-o mai largă (și bine intenționată) colaborare științifică”.

Partea centrală a demonstrației sale este direcționată către lămurirea rolului și importanței „Muntelui Sfânt al geților”, în contextul vieții și credințelor religioase ale daco-geților, punând cu curaj întrebarea: „Unde era și ce era „Kogaionul”?, și dacă acesta e un „posibil model post-antic”? După ce își expune punctul de vedere privitor la aceste două chestiuni preliminare, autorul își susține argumentația pentru plasarea Kogaionului în zona sacră din Munții Orăștiei-Godeanu, explicitând contextul științific antic în raport cu „sacerdoții lui Deceneu”, fixând antecedentele multidisciplinare în cercetarea spațiului dac (prin raportări la perioada sa din România, când a făcut parte din Echipa de Studiu Pluridisciplinar AOSR, în anii 1982-85, după ce anterior, în 1982, realizase și un reportaj intitulat „Sus, pe Apa Grădiștii”). De reținut sunt ipotezele avansate de el cu privire la materialul lingvistic adus în scenă pentru denumirea de „Kogaion”, cu multiple trimiteri la fondul indo-european, dar și la limbile albaneză, daco-moesică, traco-iliră, gotică, sud-dunărene etc., cu expertiza pe care el o face asupra „Inimei Kogaionului”, respectiv a complexului sacru de pe Dealul Grădiștei, el fiind de părere că numirea de „Sarmisegetusa Regia” este inadecvată și că zona citadină numită „Sarmizegetusa Basileion” se poate localiza doar pe locul unde a fost capitala dacilor și apoi centrul militar și politic roman. Efortul demonstrației autorului are în vedere înainte de toate stabilirea locației centrului religios al dacilor, care este plasat, după opinia autorului, în exclusivitate Munții Orăștiei, acolo unde se află marile sanctuare ale acestora, fiind exclusă prezența centrului religios al dacilor în Ceahlău (o frumoasă ipoteză literară despre viața ultimului Deceneu o formulase Sadoveanu în romanul său „Creanga de aur”), Bucegi sau în altă parte. Desigur rolul esențial în inițierea preoților daci l-a avut Zamolxe, despre care avem informații istorice că ar fi călătorit în Egipt și Grecia, iar monoteismul introdus de el reprezintă o caracteristică de seamă a religiei acestei populații războinice, pentru care sacrificiul și credința în viața viitoare era esențial. După opinia autorului, în Munții Orăștiei n-ar fi existat nici un castru militar, ci doar în exclusivitate un loc de închinare, sacrificiu și rugăciune, autorul prezentând cu minuțiozitate

principalele componente le acestui spațiu, cum ar fi terasele X și XI, Marele Sanctuar Rotund, Soarele de Andezit, și Micul Sanctuar Rotund. Opiniile sale privind Kogaionul dacic, se întregesc cu analize sistematice a ansamblurilor de cult din Munții Orăștiei, analizarea spațiului sacru al vechilor daci constituind pentru el obiectul principal al demonstrației de față.

Cartea se îmbogățește pe parcurs și cu alte informații, cărora autorul le rezervă un important număr de pagini, cum ar fi teoriile asupra calendarului dac, modul de lungime al geto-dacilor, concepția numerică a Marelui Sanctuar Rotund ca și a celorlalte construcții sacre. Autorul dovedește o adevărată ingeniozitate și fantezie creatoare în a decipta sistemul matematic dacic, prezentând ample considerații asupra „modulului Y”, a importanței acordate de localnici numărului special 17 și folosirea lui în ansamblul astrologic al sanctuarelor, ca și apelul la unele litere ale alfabetului grecesc în acest scop, ceea ce sporește considerabil valoarea de Mandala a unor simboluri locale.

Un alt element care ridică mult valoarea și amploarea și „descoperirilor” personale ale autorului în materie de ezoterie daco-getică este apelul la „procedeul „UTRIM-2009”, care nu este altceva decât un program de investigație arheologică bazat pe cercetarea din spațiu, respectiv un „procedeu original pentru analizarea spectrografică a unor imagini captate din satelit, care permite stabilirea unor conexiuni mai rapide și mai sistematice privind situarea în spațiu a unor obiective și construcții antice, a unor raportări geodezice. Folosirea repetată a cercurilor, a elipsei și a valorii lui π concordă, în viziunea lui, cu multiplele cunoștințe astrologice și calendaristice de care dispuneau dacia în cercetările lor despre mersul Soarelui și al Lunii, ca și despre cercetarea stelelor, și a fenomenelor astrale complexe, orientarea stâlpilor din complexul sacru, a porților și a zidurilor de incintă, a „Drumului Pavat” concordând cu axele de simetrie solare, la fel ca în sanctuarul megalitic de la Stonehege și cu Parthenonul atenian cu care le compară, și potrivit viziunilor de arheoastronomie, practica de profesorul Florin Stănescu de mai multă vreme.

Cartea lui Timotei Ursu reprezintă o cercetare curajoasă care sfidează multe din judecățile (și prejudecățile!) în materie dacism de până acum, și de aceea ea nu e lipsită de riscuri, o „aventură” științifică pe care și-o asumă cu curaj și demnitate, încrezător fiind că multe din ideile și ipotezele avansate de el aici ar putea deveni mâine o certitudine, dacă nu chiar puncte de plecare pentru noi și interesante „descoperiri”. Ea e însoțită de o bogată ilustrație documentară, care, ea însăși, reprezintă un mod propriu de utilizare a documentului arheologic, cu numeroase raportări la alte centre de cultură din antichitate. Pledoaria sa de bază este aceea pentru tratarea „multidisciplinară” a subiectului și părăsirea căilor înguste de abordare strict arheologică a materialelor, abordarea unei „viziuni” de ansamblu, din avion dacă se poate(e posibilă și din satelit !), prin legarea și interpretarea mai flexibilă și mai desprinsă de complexe terestre și de fragmentarismul limitat și timorat de până acum.

◆ ION CRISTOFOR

Livia-Margareta Micu – o prozatoare din Norvegia

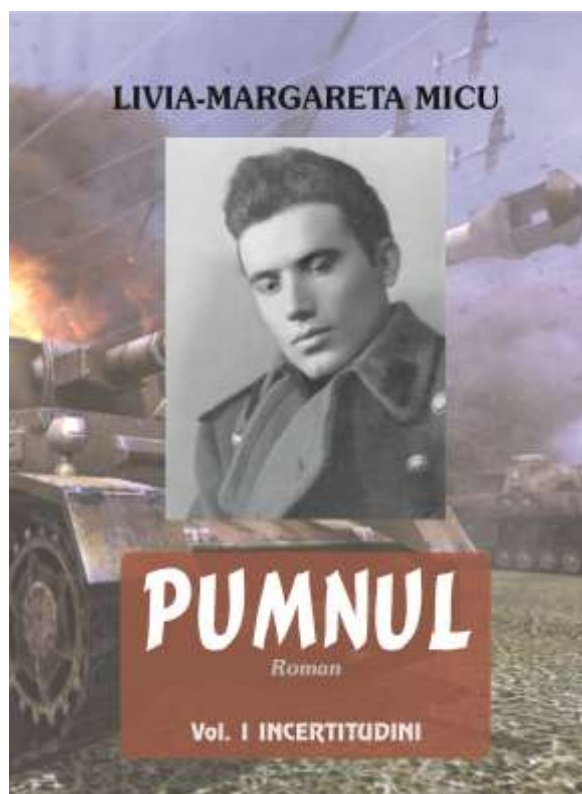
Unul din cei mai importanți scriitori de limbă română, care trăiește de mulți ani în exil (sau în diasporă, dacă preferați acest termen incluziv, ce edulcorează o tragică situație a românilor alungați din țara lor), este prozatoarea Livia-Margareta Micu. Romanciera trăiește de câteva decenii în străinătate. Din Germania unde s-a stabilit inițial, s-a mutat în Danemarca și, mai recent, în Norvegia, unde fiica sa practică medicina.

Prozatoarea s-a născut în 1933, la Sighet, în nordul Maramureșului. A cunoscut pe viu drama refugiului după cedarea Nordului Ardealului, în urma invaziei trupelor lui Miklos Horthy. După absolvirea studiilor la Facultatea de Filologie a Universității Victor Babeș din Cluj, a fost timp de 35 de ani profesoară la licee din Cluj-Napoca.

Cu amintirea țării rămasă după Cortina de Fier, a copilăriei petrecute la Sighet, cu mirifica grădină a bunicii sale, din zona Drumului Morii, unde Iza se varsă în Tisa, prozatoarea păstrează în memorie limba română ca pe un tezaur, pe care încearcă să-l păstreze și în pagina cărților pe care le scrie. Zestrea sa e una deloc neînsemnată: va publica pe rând romane importante, precum *Cutia cu amintiri* (2023) – o viguroasă frescă socială a Ardealului la început de secol XX, și *Pumnul* (volumul I-II, 2024), precum și o serie de romane polițiste, construite într-un mod aparte, în care crima apare ca un incident tragic într-o societate de oameni obișnuiți (*Un loc curat*, *Revelion tragic*, *Gemenele*, *Umbra faptelor de ieri*).

Livia-Margareta Micu s-a afirmat și ca autoare a unor savuroase cărți pentru copii, *O carte pentru Riki* fiind o veritabilă capodoperă a genului, comparabilă oricând cu *Fram*, ursul polar a lui Cezar Petrescu.

Unul din romanele de forță ale prozatoarei e *Pumnul*, în două volume, intitulate „Incertitudini” (vol. I, 2024) și „Pietrele rămân” (vol. II, 2024), cu acțiuni ce se desfășoară pe fundalul celui de-al doilea mondial. Particularitatea acestui roman stă în echilibrul dintre memorie și imaginație. Multe din întâmplările acestui roman sunt fapte trăite de autoare sau de membri ai familiei sale. Subliniem că soțul autoarei, căruia i se dedică

aceste două volume, a fost general de artilerie și participant în războiul purtat în Răsărit, pentru eliberarea teritoriilor răpite prin odiosul tratat Ribbentrop-Molotov, iar ulterior împotriva Germaniei naziste.

Romanul ar putea fi considerat unul istoric, prima parte a cărții fiind dominată de descrierea întâmplărilor de viață ale familiei Stâncă, nume simbolic. Sunt inserate în acest context pasionante discuții dintre membrii familiei, pe teme politice sau de viață familială. În narațiunea alertă a romanului apar multe personaje secundare, episodice, care dau dinamism spațiului epic al romanului. Scriitoarea e atentă mai ales la momentele de tensiune din viața personajelor, la evenimente limită („situații extreme” – cum le spune prozatoarea): iubirea, moartea, foamea, infidelitatea, trădarea, războiul, teroarea regimului comunist.

Romanul debutează cu o secvență ce ne amintește îndeaproape de romanul lui Camil Petrescu, o întâlnire între căpitanul de cavalerie Victor Stănescu (Vili), aflat în permisie ca rănit de pe front, și Elisabeta Bilani (Lisa), soră medicală de Crucea Roșie, între care va avea loc o neașteptată scenă de dragoste. După cum subliniază un avizat comentator al romanului, poetul Emil Pop, scena e o „capcană menită să atragă atenția și interesul cititorului asupra dualității esențiale și contradictorii a lumii”.

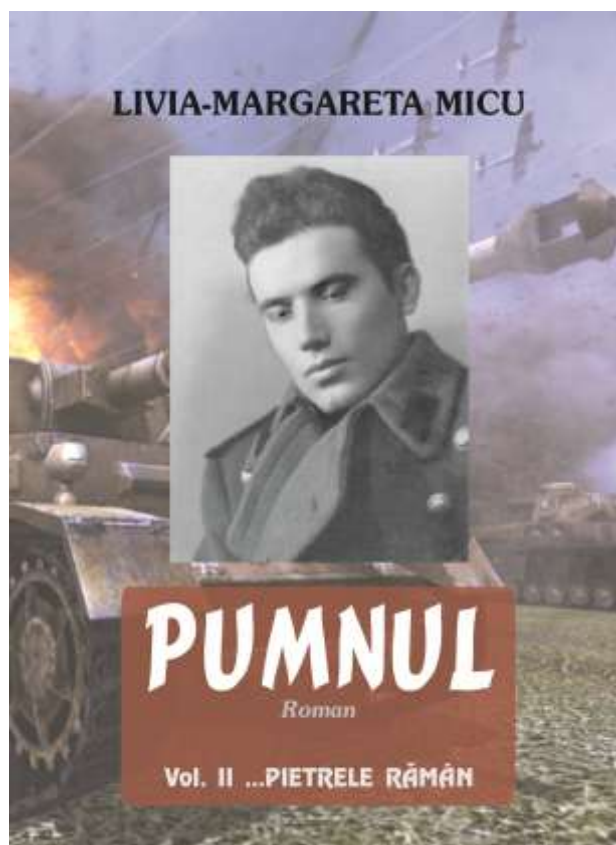
Firele narațiunii se vor împleti, în viitoarele capitole, în jurul Elvirei Stănescu (Stâncă, pe numele ei de fată) și fraților căpitanului – Helen, Sergiu și Sonia, fiul său Sorin. Ceva mai târziu va intra în scenă familia Bilani, mai precis Elisabeta Bilani cu soțul ei Fredrik și copiii Silvestru (Silvi), Patriciu (Patrik) și Flavia. În relație cu aceștia va apărea și Octavian Brad, locotenent de artilerie și camarad de război al lui Vili, împreună cu soția, Mioara Brad. În secvențele complicate ale textului vor apărea și Dan Diaconu, soțul lui Helen, ofițerul rus Ivan Semionovici Paciaiev. Un personaj deosebit e Miriam Abramovici (Maia), o evreică cu un destin dramatic în Bucureștii unor ani de mari încercări.

După cum sublinia Emil Pop, autoarea se dovedește „o maestră a inventării și instrumentării conflictelor (intrigilor) romanului.” Prozatoarea urmărește cu pasiune destinul evreicei Miriam Abramovici (Maria Avram în cartea ei de identitate), și dragostea sa cu Andrei Popan, fiul vitreg al lui Victor Stănescu. Evreica originară din Iași, ulterior mutată într-un orașel din Ardeal, se refugiază la București, unde se confruntă cu valul de ură antisemită. Andrei Popan, venit de pe frontul antisovietic, proaspăt ieșit din spital, pornește în căutarea ei. După dramatice tribulații, Miriam îl cunoaște pe Kazimir Levsky, dresor la circ, cel care devine protectorul și iubitul ei. După căutări deznădăjduite, Andrei o găsește, dar înțelege noua situație. Dragostea patetică a Maiei pentru Kazimir Levsky îl va face să bată în retragere, lăsându-i tinerei evreice bijuteriile proprii, însoțite de un emoționant bilet de adio.

Pe alt plan al cărții e urmărit Victor Stănescu, în perioada războiului și în România, acum ocupată de Armata Roșie. Îl descoperim pe căpitanul de cavalerie Victor Stănescu în ipostaza de

îndrăgostit de Elisabeta Bilani, o femeie căsătorită. Legătura nu va dura prea mult, căci eroul intră în legătură cu Mioara, fosta soție a prietenului său de pe front, Octavian Brad, dragoste ce va da naștere unui copil. Prozatoarea reține câteva întâmplări dramatice, semnificative pentru epoca comunismului adus și instalat în România de tancurile sovietice: eroul e arestat de regimul comunist, iar moșia îi va fi naționalizată, ca și vila familiei.

Fața perfidă a regimului se mai luminează, abia după ce eroul e eliberat din închisoare, devenind muncitor constructor, pe urmă maistru. Se căsătorește cu Mioara, vor avea doi copii și o viață oarecum scutită de evenimente dramatice. Sfârșitul romanului o surprinde pe Mioara Stănescu alături de bărbatul iubit, lângă catafalc. Personajul feminin are sentimentul că cei din jurul catafalcului sunt familia ei și își șoptește: „am din nou ceva pentru care merită să lupt și în care să cred cu tărie: demnitate, iubire și onoare”. Eroina are certitudinea că, indiferent de valurile dramatice ale istoriei, oamenii găsesc mijloace pentru supraviețuire, de unde provine și titlul volumului secund al romanului, „Pietrele rămân”.

Romanul *Pumnul* (2004), construit cu o luciditate camilpetresciană, e indiscutabil lucrarea de vârf a scriitoarei din Norvegia, fiind remarcabil prin realism și fina analiză psihologică a personajelor. Desigur, din panopia scrisului său se pot enumera și alte cărți reușite, ce ar merita cunoscute de publicul românesc și, mai ales, de critica de specialitate.

PROZĂ

◆ DANIEL ONACA (Suedia)

Pocker și miere de albine

– Trufe de pe Valea Nissanei –

Despre Burseryd, satul de pe apa Nissanei, din pădurile Smolandiei v-am mai povestit. Dar despre moș Aron prisăcarul nu cred că v-am spus. După moartea soției, bătrânul locuia singur într-o casă frumoasă, aflată în capul satului, sau la coada lui (depinde dincotro veneai). Era imposibil să nu aud de el pentru că îl cunoșteau toți din sat. Și tineri și bătrâni. Tinerii, pentru că au auzit despre el de la părinții lor; cei în vârstă, pentru că l-au avut ca învățător la școala din sat. Moș Aron nu a fost doar umil cadru didactic, ci a ocupat chiar funcția de director un lung șir de ani. Asta până când a ajuns la vârsta pensionării. Pe urmă s-a apucat de albinărit. Mi s-a părut că era o ocupație interesantă. Ba chiar cochetam și eu cu gândul că voi face la fel, când "îmi va veni vremea". Dacă îmi va seca pofta de scris, adicătelea. Așa se face că, după ce l-am avut odată ca oaspete la o seară literară ținută la bibliotecă, aproape ca m-am autoinvitat la el acasă ca să-l mai aud povestind amintiri din anii lui de dascălie.

Despre moș Aron se spunea că ținea catalogul ca pe o carte de rugăciuni și că avea un fel de predare în care combina disciplina cu umorul, litera cu gluma, lecția cu întâmplarea vieții.

– Copiii nu învață din reguli, ci din cum zâmbești când le explici lucrurile, îmi spuse el în timp ce mă conducea în spatele casei unde ne-am așezat pe niște scaune de răchită. Vedeam de acolo stupii aliniați ca un șir de bănci într-o sală de clasă. Câteva albine bâzâiau, harnic, prin preajmă.

Gazda mea era unul dintre acei oameni care știau să transforme orice întâmplare într-o mică bijuterie narativă. Povestirile lui curgeau firesc, de multe ori încununate la coadă cu un fel de pseudo-morală subtilă. Erau episoade savuroase de cuprindeau adevărate lecții de viață cu amprentă esopică. Ori înrudite cu întâmplările nastratinești de pe la noi. În orice caz, ele îmi întăreau credința că omul nu se hrănește doar cu fapte brute, ci și cu miera povestirii lor. Iar atunci când viața se scutură de sensuri, tot ce rămâne este o dulceață discretă care ne alină bătrânețea.

– Cea mai grea lecție servită copiilor a fost când a trebuit să le spun că legile nu au fost lăsate de Dumnezeu, ci că oamenii le fac. Unele sunt bune, dar când ele fac mai mult rău decât bine atunci trebuie îndreptate.

Moș Aron a făcut o pauză ca și cum el singur rumega cele spuse chiar atunci; ori poate pentru că voia să-mi dea timp să absorb eu acele vorbe. În acel răstimp, am privit amândoi o albină care își vedea de lucrul ei. Tot despre îndreptarea unei greșeli a fost vorba și în povestea pe care am auzit-o de la el în acea calmă zi de iulie:

“E o întâmplare mai veche, m-a avertizat bunul prisăcar. Oamenii din sat s-au adunat la biserică, așa cum era obiceiul nestrictat al vremurilor de dinainte de ultimul război. Toată adunarea asculta deci, cu interes prefăcut, cuvintele rostite de omul cel sfânt. În mijlocul expunerii, preotului îi veni să strănute. Și-a scos repede batista mare, din buzunarul de la spate și... nenorocire: odată cu ea ieși la iveală și pachetul cu cărți joc! Alunecate afară din pachet, cărțile se răspândiră, plutind peste capetele enoriașilor, ușor, precum primii fulgi de zăpadă la începutul iernii. Enoriașilor li s-a părut întâmplarea binevenită, socotind că acele cărți au fost gata bătute și amestecate de Cel de Sus. Prin urmare, fiecare s-a repezit și a prins din aer ori a adunat de pe jos câte o carte.

Preotului, însă, întâmplarea i s-a părut extrem de jenantă. Cum s-o dreagă? După ce și-a suflat nasul în batista lui cea mare, l-a șters îndelung, i-a privit pe norocoșii cu cărțile în mână, apoi a glăsuțit cu voce înaltă, de a răsunat bolta locașului sfânt:

- Ia să vedem acum: Johansson din Lallabo, ce carte ai primit?
- As de inimă, răspunse, pe loc, cel întreat.
- Buuun... dar Svensson din Hult?
- Damă de trifoil!, veni răspunsul.
- Așaaa... Dar Nilsson din Lida?
- Patru de tobă!
- Bineee, făcu grăi păstorul și făcu o pauză lungă.

Pe urmă relua șirul întrebărilor:

- Acum, care din voi poate să spună, cine au fost Șadrac, Meșac și Abed-nego?

Din mijlocul adunării nu se auzi niciun răspuns. Se vedea treaba că întrebarea lui nu va găsi un răspuns în acea duminică.

– Ei, vedeți!?, urmă omul de la amvon. Cum v-am mai spus și altădată: Calea păcatului o știți cu toții, dar despre drumul spre Adevăr niciunul din voi nu are habar!”

Aceasta a fost povestea auzită de la moș Aron pe care m-am silit să o redau pre limba locuitorilor dintre Tisa, Nistru și Dunăre. La plecare, mi-a dăruit un borcan de miere pe care a insistat să-l primesc. Pe el lipise o etichetă cu scris de mână: „Din magazia de produse garantate și necenzurate” I-am mulțumit și am zâmbit amândoi, complice, semn că am înțeles despre ce era vorba.

◆ HOREA PORUMB

Chiar și hazardul vine de la Dumnezeu

În familia mea s-au ivit multe coincidențe. Mamele noastre, a mea și a soției (cu care am fost colegi de clasă), s-au numit Lucia și au fost și ele colege la liceu. Tații lor se numeau Ioan și au fost învățători. Două dintre bunicile noastre s-au numit Valeria și au murit la aceeași dată. Dar străbunii mei? Două nenorociri s-au petrecut în aceeași zi. Vi le voi povesti.

Unul dintre bătrâni, într-o șubă cu guler de lup, stătea tolănit pe laița căptușită cu blană de oaie, în sania ce aluneca pe drumul sinuos, străbătând coline parțial împădurite, înecate în noiane de zăpadă, pe un ger cumplit, undeva în Câmpia Mureșului. Argatul strunea patru cai năzdrăvani, care parcă zburau, într-un spectacol grațios de magie a zăpezii, strălucitoare în lumina lunii. Nu se știe de ce s-au speriat caii. Cert e că alunecarea s-a transformat într-un galop nebun. La o cotitură, bătrânul a fost ejectat din sanie într-un morman de omăt. Vizitiul a continuat cursa, încercând să stăpânească armăsarii. Atunci când, în fine, a revenit la stăpân, bătrânul murise. Înghețat.

În noapte, celălalt strămoș traversa, călărind un cal alb, podul de peste Mureș, ce lega satul, situat pe malul drept al râului undeva în defileul Toplița – Deda, de cantonul de cale ferată, căci trenul urmărea malul stâng. În acea vreme, cantonierul era cel mai la curent cu știrile, iar bătrânul își făcuse obiceiul să-l viziteze la un pahar de vorbe aproape în fiecare seară. Râul era pietrificat, ici și colo se vedeau câte un ochi de apă întunecată, alternând cu troiene translucide de gheață încrâncenată. Când luna se ascundea sub câte un nor, lumea se cufunda în beznă. Omul își lega calul la locul obișnuit, fără să se sinchisească de întuneric – și purcese la întâlnirea cu cantonierul, devenită o agreabilă rutină hibernală. Nu se știe dacă din prostie, sau din răutate, sau din greșală, un alt sătean care a trecut râul, tot pe cal alb, l-a mutat pe-al moșului și l-a legat pe-al lui în locul acestuia. Bătrânul, nebănuind nimic, l-a încălecat pe băjbâite și s-a îndreptat spre punte. Atâta doar că gloaba s-a opus, nu și-a recunoscut stăpânul și a refuzat să treacă. Omul s-a înfuriat, a scos biciul, l-a îmboldit să atace podul, rezultatul fiind că au căzut amândoi în apă. Pe când a fost salvat, avea deja o pneumonie galopantă care l-a secerat. La aceeași dată cu precedentul!

Am auzit vorbe că ar fi existat un blestem ancestral, purtat în familie. Cert este că și bunica, din aceeași linie, a pierit într-un incendiu, la câteva zile după ce descoperise pe treptele

casei un arici mort. Și zici că nu ești superstițios! Ca o curiozitate adaug faptul că pentru mine ziua de 13 e mereu norocoasă ...

Recent am fost într-o excursie pe mare, cu un velier ce ancora în diverse insulițe grecești. Eram un grup de „prieteni”, toți bărbați, alcătuit ad-hoc spre a împărți costurile. Unul din băieți, mai tânăr, și-a cam supraestimat așteptările, nu știu la ce se aștepta de fapt. Cert e că zilnic schimba pantalonașii și bluzița asortată, pe care le călca pe pat cu fierul adus de acasă. Am navigat printre insulițele din preajma Ithakăi, ancorând în golfuri de vis, pentru scaldă în apa albastră și admirând priveliști minunate, dacă urcai, de pildă, la „balconul” bisericii din sat (era gratis și nu era nevoie pentru asta să mergi până-n Insula Capri!). În insula Lefkada am mers la o grotă cu altar și icoană, accesibilă doar dinspre mare, unde atmosfera sacră a fost neașteptat de pregnantă. Am simțit un veritabil fior de dumnezeire. Băiatul nu s-a arătat interesat și a preferat să-și închirieze o motoretă, să facă înconjurul insulei.

– O să te bată Dumnezeu dacă îl ignori, a „cobit” unul dintre noi.

Într-adevăr, încheind turul, băiatul n-a putut opri decât însângărându-se într-un răzor pietros, căci motoreta nu avea... frână!

Pe drumul de întoarcere (am avut norocul să fim deja în România, în preajmă de Lugoj, chiar dacă în plin câmp, noaptea) el a mai spus o năzbâtie:

– Degeaba te rogi, căci Dumnezeu nu-ți ia în seamă cererea decât după trei zile!

N-a trecut un minut și... *zdrang*, dă într-o groapă și pneul e făcut praf.

... Întâmplări, în voia hazardului. Dar chiar și hazardul vine de la Dumnezeu!

◆ TOMA T. MUGEA

Pescuit din cherhana

Dusu-ne-am noi, adică io și soția cu copilul la mare, că Ruxandra rupea bine 'ncălțările de-atâta mers și soarele-i făcea bine la os'șoarele 'n creștere, și ne cazăm la un hotel în Mangalia, cu plajă largă și nu prea mare 'nghesuială, confort rezonabil, pe acele vremuri, când se făceau cam toate STAS, adică la fel, și cu economie maximă. Cameră cu două paturi, hol mic la intrare, din care deschideai o ușă spre baia cu duș, iar din cameră puteai să ieși în partea cealaltă, dar să te oprești în balcon, cu o măsuță și două scaune, să poți privi răsăritul de la 'nălțime, sau să-ți usuci lenjeria de baie, prosoapele și pe noi.

Să ne treacă vremea, am cumpărat scule de pescuit chinezești, de unică folosință, adică un băț de vreo trei metri, ce se'njumătățea telescopic la jumate, nălon, cârlige potrivite pentru gura

guvizilor, o plută ș'un set de greutate de plumb, toate luate de două ori, să aibă și fetele ce face cu privirea, dimineața, pe dig.

Era frumos, că, până ne pregăteam noi, adunam ustensilele de plajă, găletușa, colăcelul, bețele și pachetul cu mâncare, deja soarele era trecut de ora nouă și se cam uita chiorâș la noi, că de ce luăm și umbrelă de soare, că doară d'aia 'm venit la mare, să ne vadă el. După vreo două ore d'odihnă la orizontală, întorși pe toate fețele, inclusiv spatele posterior, cremuiți cu Nivea, făcută la o fabrică din Brașov, să nu ne ultravioleze razele nedorite și să ne dea arsuri noaptea, rădicăm tabăra în plasele mari, de mers la piață, și migrăm în zona digului, să prindem briza ușoară cu aerosoli gratis, de apă de mare, spartă în valuri mai mici spre mal și furioase la capătul digului, și dac-om avea noroc, și câțiva guvizi, de poftă.

Momeala era la'ndemână, din carne de scoică, ruptă de pe stavilopozi, sau creveți în miniatură, prinși c-o plasă fină, cu ochiuri mici, tot în zona stavilopozilor. Și uite așa, răscăcăriți tenace, să nu cădem Doamne-fereste, 'ntre brațele de beton acoperite de alge alunecoase, petreceam până spre prânz câteva ore distractive, că *la tine trage ceva, că la mine mușcă da' nu trage*, ne re-tragem spre hotel, punem sculele la uscat, hainele la spălat, cu noi cu tot sub duș, lăsăm camera plină de umbră, că trăgeam perdeaua de dimineață, și mergem la masă, cu bonurile-tichet-abonament pentru trei persoane, trei feluri egale caloric și apă chioară, adică uniformă, de la robinet (că apa plată încă nu se inventase), la discreție, în carafa d'un litru, de sticlă de Turda.

La cameră, fructe locale, adică piersici mari și zemoase, struguri de masă, cu bobul alungit, de-ți încăpeau în palmă doar vreo 5-6 bucăți, pepeni galbeni, bine copti, c' un parfum amețitor, galben mios ș'o dulceață, cum aveam, după marea abureală din decembrie '89, s-o descoperim la unele banane răcoapte, aduse din țările bananiere, pe bani grei, dar ai noștri. Somnic de refacere, până pe la ora patru, după care, reluăm șerpuitul spre mare, la razele blânde de soare, ce se furișă ușurel spre linia orizontului din spatele nostru și al clădirilor hoteliere, timp în care ncingeam cu soția câte-o partidă de șah, să mai socializăm și noi un pic, că d'aia aveam concediu, cu pauze de răcoreală și zbunguit în apă, cu copila.

Cum nu prea trăgeau guvizii la stimulentele noastre atârnată'n cârligul ucigaș, din informațiile culese de la ospătarii localnici, găsesc drumul către cherhanaua de la sudul stațiunii, după portul militar și, după un drum de nisip bătătorit cu resturi de piatră spartă, ca la terasamentul căilor ferate române, printre sălcii plângătoare, ce ascundeau cu succes barăcile pescarilor, cam cât un mic garaj la fiecare, plin cu de toate, în special ce nu le trebuia sigur, nelipsitul prici cu pat suprapus, pentru musafirii nefigurând în acte ca rude, un reșou electric, c-aveau curent la paușal, un geam fix, de sticlă groasă, antisoare, cam cât să vezi dacă răsare soarele sau e ceață, ceva izmene la uscat, pe-o funie cu clești de lemn, un prosop încuiat pe cui, la'ndemână, într-o margine de baracă și, în față, masa, pe patru pari de lemn, pe scânduri cam

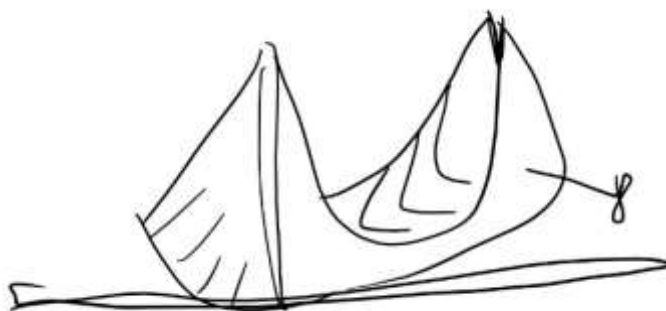
de-un metru pătrat, acoperite cu gust de-o mușama cu flori și fructe viu colorate, prinsă în pioaneze mari, rotunde, foste galbene, acum bătând spre argintiu, datorită frecușului cu zel la curățenie, cu-o mică dungă de negreală 'n jur, de la zeama coagulată succesiv, din rândurile de borș sărit din farfurie, în graba 'ncărcatului în lingură și-apoi pe drum spre căscătura gurii, ce sufla a răcorire.

La distanță de nasul lor, cam la vreo patru metri mai în față, erau plasele'ntinse la uscat și pregătite pentru reparatul ochiurilor rupte, de zbaterea vreunui răutăcios mai voinic, supărat că-i stă ceva'n cale, ș'apoi urmau, la rând, bărcile pescărești, individuale, cu tricolorul românesc vopsit pe ele și numărul de identificare de frontieră, lungi de 18 crivace (adică numărul coastelor de lemn, plasate la o distanță de 20 de centimetri între ele), cu botul ascuțit și înălțat semeț, ca un cioc de vultur găinar, continuat de o carenă rotunjită ca la vichingii mai pașnici, să spargă valurile și apoi să le'ndepărteze duios, fără valuri de recul, iar la pupa, barca era construită asemănător, doar c'avea un compartiment tip magazie, lat cât să'ncapă motorul în doi timpi, rezervorul de combustibil, fundul barcagiului și axul elicei cu trei pale, înfiptă în apă, la vreo jumătate de metru, în jos.

Totul era asigurat antifurt d'un lacăt chinezesc, cu cifru, greu de descifrat. De rezervă, erau și două vâsle, lungi la vreo trei metri jumate, cu partea de afundat în mare lată cam de-o palmă de om serios, care știe ce spune, și se îngusta ușurel pân' spre punctul de frecuş cu coioaba, adică drugul de fier înfipt în copastia bărcii, de care se lega c-o funie solidă, ca un inel, ce permitea mișcarea ramelor la vâslit, punct de la care forma devenea rotundă, apoi octogonală, cu diametrul în creștere, pentru a contrabalansa greutatea rămasă'n afara bărcii, aproape în echilibru, mai ușor de manevrat, d'un mâner cilindric, gros cât să-l poți ține bine 'n mână, lung de-o șchioapă, să nu-ți scape la o mișcare mai puternică.

Cârma bărcii era, normal, la pupa, c' un braț solid orizontal, de control al direcției, lung de vreo juma' de metru, conectat la partea verticală ce cobora'n mare, lățită binișor, să țină controlul și pe val, c'o scobitură'n dreptul elicei, să-i dirijeze curentul de apă în direcția dorită.

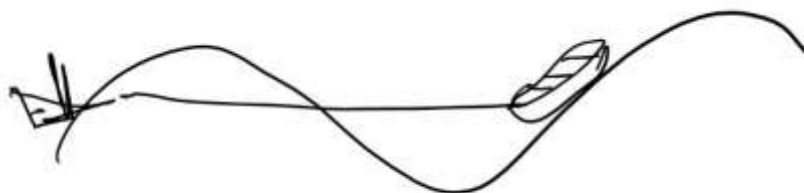
Totul mirosea, cum zicea nașu' Mache, a pește și mai avea înc' un iz.

Descaléc acolo, din *Oltcit-ul Club*, având la mână o plăsucă cu ceva horincă feliată la litru, mă îndrept spre cel care stătea în capul mesei de patru persoane, scobindu-se cu'n os de pește'ntr-un dinți, de ceva alge strecurate la ciorbă, și intru'n vorbă cu el, că ce și cum, că aș vrea să ies și eu pe mare, la pescuit. Se uită lung la mine, spune ceva de paza de coastă, că-i zonă de frontieră, și, ca norocul, aveam la mine și PG-ul, adică permisul de pescuit pe graniță, peste tot unde aveam vecini buni, adică apa, arăt și legitimația de ofițer în armata română, cu gradul de căpitan, și recomandarea primită de la superiori, tradusă în tărie de Ardeal. N-a căzut pe spate, că stătea la zid, zâmbește larg, a 'nțelegere, și-mi dă 'ntâlnire pe dimineață la ora cinci, că ieșim să tragem năvoadele.

Mă frământ toată noaptea, să fiu la program, că n-aveam ceas de deșteptat, și, cu ochii roșii de nesomn, mă prezint la bază, unde se coagula ușurel un desant de lucru, cam fără tragere de inimă, că veneau direct de la o nuntă dobrogeană, de machedoni, și abia se schimbaseră în hainele de lucru la stat, nu stat la lucru. Ne 'mbarcăm în barca de pescari marini profesioniști, de data asta una mare, turnată în fibră de sticlă, cu armături metalice, lungă de vreo opt metri, lată de doi, cu traverse-banchetă pe trei rânduri și o treaptă la margine, spre cocă, să stea marinerii în genunchi la tras năvoadele, cu sprijin. O șalupută veselă, cam cât un papuc de jucărie, cu o cabină strâmtă de două persoane în picioare, ne trage spre larg, pe-o vreme căinoasă, cu vânt, marea fiind montată, adică făcea valuri mari. Cum schimbam direcția de deplasare, m'aplecăm pe margine și deșertam mâncarea de cu seară, icnind voinicește, că după un timp nu mai aveam ce scoate, decât grețuri de doctor, asta'n timp ce pescarii mei, dacă-i trecea treaba mică, se ridicau în picioare pe stinghia de sprijin a bărcii și'ntr-un echilibru doar de ei știut, lăsau salopeta jos, îl scoteau pe dumnealui la mare, se țineau de el și slobozeau un șipot de urină de dimineață, cu vezica plină, că te gândeai de nu l-or trage de fir în apă.

Ăstimp, eu mă țineam cu degetele crispate de marginea bărcii, căutând un sprijin mai ferm și mă uitam îngrozit cum șaluputa tractor dispăre între valuri, că vedeai doar funia de legătură trecând prin mijlocul valului, cu speranța că vei mai vedea și motorășul. Facem mai multe ture de control la năvoade, semnalate de geamanduri roșii, mulgem năvoadele de peștii mai mari, pe cele mici le luăm la scuturat în barcă, să cadă plevușca de guvizi și garizi între bănci și, pe când se lumina a furtună de vedeam malul mic și departe, pe la ora zece, ne 'ntoarcem spre bază, slavă Domnului, sănătoși și ușor murați.

Pe mal, se face inventarul recoltei, starostele 'mparte captura, pentru mine doi pui de rechin local (câine de mare) de vreo 30 de centimetri fiecare, o anghilă de vreo juma' de metru și ea, guvizii mari se împart în mod egal, iar restul peștilor și garizii (un fel de creveți mai mici, că la noi totul era mic) se afundă în borșul pescăresc, la final, după ce au fiert legumele tocate mărunt, în cubulețe. Se drege zama, cu oțet de vin, se rupe o frunză de leuștean verde, iar peștii, împreună cu garizii, se scot cu o strecurătoare mare, pe-un platou separat, cu-n bol de mujdei proaspăt frecat cu sare mare, grunjoasă, de-ntinsură la comun.

Pun eu plasa mea cu peștii în spatele șoferului, las portiera deschisă și merg să-mi iau *pa* de la staroste și de la restul trupei, cu mulțumiri pentru excursia de neuitat, unică, și, pe când dau să mă întorc, văd anghila cum se târăște de la mașină, spre apă, cu un binevoitor din vecini alergând s-o prindă el! Uitasem că peștele ăsta, rezistă pe uscat până la o noapte, șerpuiind între lacuri, iar acum își adusese aminte ce-o învățat de la neamuri și aplica ziua, fiind cât pe ce să mă păgubească, de față fiind și un vecin gata să-l ajute, spre plasa lui.

Ajung și eu la hotel, duc plasa cu peștii 'n baie, încui ușa să nu dispară careva din ei și mă pun la hodină, după un gât de horincă, să-mi iasă stresul din cap și frigul din oase.

Pe seară, improvizez un grătar împrumutat de la rastelul frigiderului din cameră, și, cu ceva vreascuri lăsate de mare spre mal, ițesc un foc fără fum, ca bandiții, în zona sălbatică a plajei, spre sud, printre stânci, și după ce le scot mațele rechinașilor (c'asa-mi ziceau și mie colegii la facultate, *rechinul, că acționam calm și eficient*) fac o rumeneală bine coaptă, că pielea de rechin e groasă și rezistentă la foc, iar carnea de pui de rechin este o delicată, albă, aromată marin, slabă, fără oase, doar coloana, și aia cartilaginoasă, bună la articulații, dacă ai dinții buni. Rupem bucățile de carne în două farfurii, cu emblema hotelului și cu bucăți de pâine prăjită la jar domol, ne potolim foamea de cină, servind la cameră un vin alb de Jidvei, și el *fetească*, adică, sec.

A doua zi, luăm anghila, încă respirând, ea, și plecăm la Constanța, la tanti Țica, mătușa Cameliei, specialistă 'n ale gătitului, care ne face, omenește, o friptură de pește pane, tăiat în medalioane groase de două degete, tăvălite prin făină de grâu amestecată cu făină de porumb și sare mare, pe un ulei bine încins, să sfârâie.

Nici nu mai țin minte ce gust avea, atâta a fost de bun, peștele.

POEZIE

◆ ANDREI LANGA

Născut în anul 1965 (Milești, R.Moldova). Licențiat în Filologie. Membru al USM (2001). Cărți: „Leonard Tuchilatu. Creație prin destin” (1996); „Pe când se vor trezi zeii” (1999); „Expresionismul în poezia română: de la Lucian Blaga la Leonard Tuchilatu” (2001); „Copacul călător” (2007), premiul revistei „Katharsis” (2008); „Muzicianul mut” (Barcelona, 2014); Halo (Valladolid, 2014); „Mileștii Mari. O istorie rescrisă” (în colaborare, 2010); „Portrete plutitoare” (poezie, 2018); „Porți închise, Porți deschise” (poezie, imagini fotografice de Tatiana Langa, 2022). MATCH GAME ÎN TRIUNGHIUL BERMUDELOR (nepublicat).

FATA MORGANA

O fărâmă de cer azuriu apărut printre nori
doi papuci încălțați fără de șireturi
cărare lungă ce trece prin arătură
peste bulgări și gropi

pași mici de copil ce duc undeva
până dincolo de câmpul arat
un petec îngust de pădure
mic cât să îți tragi răsufarea
de aici încolo nu poți ocoli
nici într-un fel orizontul
te izbești de el cu toată ființa
poate va vrea să cedeze
de sus și de jos se aud voci de copil
ce te cheamă îndărăt
orizontul o fi poate oaza
unde sălășluiește Fata Morgana

GEAM

O dată pe zi cresc flori la ferești
așa parcă dintr-o întâmplare
stai cu ochii întredeschiși și privești
nu-i luminează și nici întunecare

e noapte și zi la un loc după geam
totul în jur pare fără schimbare
un poem cântărește un miligram
altul poate o sută de grame

poemul se soarbe până la fund
fie că-i alcool sau apă curată
geam devenit artefact fecund
sticlă pe privire-ați mulată

NOSTRADAMUS

Fermecătoare e efervescența faianțelor
un colț de cer azuriu reflectat pe pervaz
atrage privirile
ștergi praful de pe suprafață lucioasă a gresiei
miști cu privirea umbra ofilită a florii
o faci să prindă viață
de sub ghiveci scoți și cureți cu fairy
vasul mare din lut
unde își puneă supă de napi
Nostradamus

PUNTE

Ce punte perfectă sunt pietrele

pe jumătate ieșite din apă
în mijlocul unui pârâu

POEM CU STELE

Pașii-și croiesc drumul lor
o cărare urcă în deal pe furiș
ies rădăcini din piatra seacă
sparg zidurile unei cetăți
cerul încearcă să mi te îndrume
nici nu știi pe unde să apuci
colo în crâng se zăresc două ciute
treci prin privirile lor
te încolțesc ace de conifere
calci fără-să vrei pe-un arici
țipi de necaz ca o fiară rănită
vocea ți-e fără ecou
cerul înstelat intră în ochi
mi se scaldă aștrii într-un izvor
lucrurile-și au locul lor
printre stele sunt atâtea cărări

GRĂDINĂ DE ZARZAVATURI

În loc să sorbi cafeaua pe terasă
ți-ai tras grădină aci de zarzavaturi
crești plante pentru a prepara bucate
în vase din lut ars pe jumătate
descoperite toate într-un tumul
ai răsădit mărar și pătrunjel
în artefacte made in Tărtărie
în blidul de pe masa unui han
ai semănat semințe de bostan
iar într-o cană de cumis din iurtă
au răsărit trei fire de cucută
acum în loc să ieși să-ți bei cafeaua
plivești pământul reavăn pe terasă
la rădăcini torni apă neînceptută

în vasele unde-nfloresc tăcute
trei fire verzi și nalte de cucută

FUNAMBULISM

Nu ajungi nicăieri chiar de vii de departe
mersul pe jos se aseamănă
pașilor făcuți pe sârmă de un funambul
unde nu-i niciun hop proeminent
o pâclă opacă te face să fii atent
la curbura munților glaciari
la golul ce ți se deschide în față
fiindcă în urmă nu e nimic de găsit
e doar tăcere rece și liniște șoptită
revărsată în oase sau servită
cu sarmalele pe blid la Paștele Blajinilor
(ce supranume i s-a dat festinului morții)
trecere a timpului fără prea multă grabă
peste piscurile ce îți sparg privirea
funie întinsă gata să se frângă
ca gândul profund cel nemărturisit

CE RĂMÂNE DIN NOI

Chipul palid lipit prin albume
marii uscați cățarați sus pe garduri

zvâcnetul inimii de prin izvoare
glastra ce-a prins rădăcini în pervaz
cana de vin spartă într-o parte
geanta de școală cu-n păianjen înăuntru
legătura de chei de la nicio ușă
un fular incolor agățat în cuier
pălăria din paie fără de boruri
și trei farfurii cu apă de ploaie

CITATE

Nu le găsești în manuale

citatele acelea
scrieri efemere plutind pe aproape
precum norii pe cer
cărțile ce le conțin
încărunțesc devreme
și e lucru știut
că nu se rețin prea mult pe rafturi

◆ SIMION FELIX MARȚIAN

ANOTIMPURI

S-a auzit ceva, ca un oftat,
O cută pe cortina de tăcere,
Era tristețea frunzei în cădere,
Cu straiul ei de ruginiu pătat.

Deja e toamnă?- m-am trezit țipând,
Lăsați decorul vechi expus vederii,
Mai am de scris la poezia verii!
Dar frunzele cădeau pe rând, pe rând...

Prin noi curg clipe, ore, zile, ani,
Dar ne-mplănim în anotimpuri rostul,
Plătindu-i vieții, prin ce facem, costul,
Tot noi fiindu-i, însă, artizani.

Trăim cu viză de flotant aici,
Privind spre veșnicia ce ne-așteaptă,
Dar fiecare anotimp e-o treaptă
Urcată cu-mpliniri, mai mari, mai mici...

BANZAI

Stați așa fără prea multe urale
poezia nu se flutură în vânt ca un steag
cu ea nu se merge la atac avid de victorii
și nici nu e sângele scurs pe baionetă
o fi gura de aer curat trasă adânc în piept
înainte să îți dai obștescul sfârșit

Știind că viața-i doar un episod
Ce se consumă-n scrijelirea gliei,
Privind spre anotimpul veșniciei
S-avem aici, în toamna vieții, rod!

SONET CU STRUGURI

Pe-al toamnei portativ cald, arămiu,
Stau note de... ciorchini, îmbietoare,
Dând largi acorduri simfoniei care
Vibrează viu sub cerul siniliu.

Aceste boabe înmuiate-n soare
Idei de-a rodi se circumscriu,
Și-n palma anotimpului târziu
Revarsă gust, miresme și culoare.

Vierul vede-n mine o mlădiță
Și-așteaptă ca în viață să rodesc,
Purtând aromă-n fiecă bobiță.

Așa că, peste toate, îmi doresc
Să fiu o mladă ce rămâne-n Viță,
Luându-și seva din izvor ceresc!

SONETUL CUIBULUI DE BARZĂ

E tot acolo, atârnat de cer,
Și-i greu de ceață și de nostalgie;
Nu mai e cuib, ci umbră cenușie,
Un ciob ce-adună-n el tristeți, stingher.

S-au dus, scriind pe zări cu poezie,
Părinți și pui, spre locuri fără ger,
Sorbiți de... cald, lumină și mister,
Cu spatele întors spre vijelie.

În toamna lumii, când clepsidre curg
Spre „undevea”, torcând tristeți, mosorul
Se desfășoară-ntr-un imens amurg.

Dar eu în cuibul meu deschid zăvorul
Și-n ruga mea spre Creator mă scurg:
În pragul iernii, dă-mi în aripi zborul!

CE TOAMNĂ, DOAMNE!

Ce toamnă, Doamne, ne-ai trimis din nou,
Dă aurul în clocot peste poame
În arborii ce-și pun aramă-n coame
Făcând din frunze un imens halou.

Porumbul râde galben în știuleți
Și-n vie dă rubinul să plesnească,
E-o scoarță câmpul, una țărănească
Țesută din panere și găleți.

Ne-nvăluie recolta și dă peste,
Dar, Doamne, îi adaugi noi splendori,

Când scrii pe cer, cu aripi de cocori,
A toamnei inefabilă poveste.

Belșug și frumusețe în tandem
Ne intră pe a inimii fereastră,
Acolo unde mulțumirea noastră
În clocot Ți se-nchină, ca poem.

Căci dincolo de faldurile ceții
E, Doamne, toamna ce ne-ai dat-o Tu
Și, alungând orice intrus de „nu”,
Conchidem: e frumoasă toamna... vieții!

SONETUL FLORII SOARELUI

Punându-și răsăritul în petale
Și straiul luminos brodat cu zori,
Ea însăși pare soare între flori,
Cu nimb țesut din străluciri astrale.

Dar când, cu ruginiu la subsuori
Din tolba toamnei care-i dă târcoale,
Își pleacă fruntea c-un oftat de jale,
Doar păsările-i sunt... admiratori.

Când vremile vor vrea să mă condamne
Punând verdictul, într-un mod solemn,
Că prea e mare sarcina cu... toamne,

Primind lumină, voi răspunde demn:
Îți mulțumesc c-am înțeles, o, Doamne,
Că doar acum sunt plin de untdelemn!

SONETUL GÂNDULUI CURAT

În smoching, Doamne, gândul mi se-mbracă,
Având, pentru-acest drum spre Adevăr,

Candoare ca a florilor de măr
Când mugurii-n lumină se dezghioacă.

Am vrut de întuneric să-l dezbăr
Și-n jur am sfâșiat pâcla opacă,
Căci, Doamne, vreau ca gândul meu să-Ți
placă
Văzând că e cu beznele-n răspăr.

SONETUL OCHILOR

Cu ochii-mi scriu pe fila vieții drumul,
Cu ei și depărtările străpung,
Și când pe zare stăruie-ndelung
Îmi umple cu imagini vii albumul.

Încerc, privind, și ceața s-o alung
Și să gonesc din calea mea și fumul,
Să sorb culori în juru-mi cu duiumul
Simțind că până-n inimă ajung.

◆ TITELA DURNEA

LEPĂDARE

Trag iute fermoarul:
infini mi se descoperă cerul
Se-mbulzesc buni și străbuni
să iasă
prin pielea tăbăcită.
Regurgitez frânturi de copilărie:
îmbrățișări, frici, mere coapte,

Cu o dorință îl trimit la Tine
(Și n-aș vrea să mă crezi un sacrileg)
Să Ți sărute mâna... ce mă ține!

Să Te atingă gândul, îl deleg,
Și-apoi să simt adânc în duh, Divine,
Că pot cu el cuprinde Ceru'ntreg!

Sunt ochii o minune, mulțumesc,
Dar, Doamne, nu mi-am împlinit menirea
Dacă-n lumina lor eu... doar primesc.

Ajută-mă să-mi folosesc privirea
La ceea ce din suflet dăruiesc,
Iar semenii să-mi vadă-n ochi... iubirea!

îmbrăcate-n rugăciune
de mamă cu trei norme.
Iubirea ei împânzește clepsidra
ce scurge
ultimele firimituri de nisip.
Miroase a scoici
și-a pește,
dar nu-i cel de aur,

aşa că-nghesui în gâtleej
dorinţe şi vise,
trag iute-napoi fermoarul
şi mă-ntind pe acele întunericului
ce-mi tatuează pe omoplaţi
două capete de grifoni.

FRACTIE

Mi-am deschis pieptul
de bună voie.
Am rupt o bucată de inimă
şi ți-am dat-o.
Tu erai flămând.
Eu mă descoperisem
de-o viaţă şi două morţi
şi nu-mi mai era teamă să fiu
întreagă, doime, pătrime, cincime.
Orice ai crede că mi-ai putea fura,
Nu-ți fie teamă să-mi ceri.
Îți voi da.

ÎNTÂMPLARE

Am ceva să-ți dau, mi-a spus.
A băgat mâna în haină
şi-n vreme ce gestul îşi contura traiectoria
l-am măsurat din cap până-n picioare:
avea cămaşa ponosită
şi picioarele goale.
N-am trebuinţă de nimic, moşule,
şi-am făcut primul pas de retragere,
dar diagonala ce traversa cercul
creionat între noi
mă ținutua,
părea că-s ancorată-n cârlige.
La ceasul schimbului tacit
i-am întins un covrig,

El mi-a dat o păpuşă.
E cu seminţe, mănâncă-l, i-am zis, liniştit.
E singură,
Are trebuinţă de o-mbrăţişare gingaşă.
La chindie,
când luna s-a instalat în fotoliul ceresc,
eu priveam cu mirare:
o fată şi-un covrig săreau şotronul,
ce frumoasă-ntâmplare.

MINUNE

Mi-a prins aripile de omoplaţi
şi mi-a dat drumul în lume.
Murisem deja o dată şi jumătate,
De-ajunsesem să cred că voi fi, o veşnicie,
genune.
Am bătut la început uşor din aripa stângă,
până când s-a creat un mic val.
Am dat iute-apoi din cea dreaptă
şi-ndată valul s-a făcut mal.
M-am cocoţat pe el băieţeşte
şi-am bătut din ambele aripi.
Din înalt mi-a strigat protector:
de data asta ia aminte, nu te pripi.
Râzând am luat-o la pas
prin mulţimea de oameni,
orbecăiau pe cărări bătătorite,
ţinându-se de mână, surprinzător,
îngerii cu demoni.
Când te-am zărit la-nceput de cărare
aşteptând liniştit,
mi-am atins aripa de a ta
şi-am rostit atât:
m-ai găsit.
Am parcurs veşnicia-mpreună

conștienți, asumați,
la capătul ei ne-am desprins unul altuia aripile
de pe omoplați.

Și-am știut,
când am coborât fiecare adânc și profund
în sine,

Că înviasem o dată și jumătate:
se poate spune că asta
e o minune!

BAROCĂ

03:00, deschid ochiul stâng,
văd tot ce n-am făcut vreodată,
de nătâng.

06:00, deschid ochiul drept,
văd morții și viii cum
mi se-nghesuie-n piept.

09:00, deschid ultimul ochi,
timorat, levitând în eter.

de-acum pot striga, ca-n ultimul ceas:
nu mai există mister.

Mă-ntind apoi ca un zeu,
exhaustiv, printre nori,
Lăsându-mă pradă vibrației
arcușului celei din urmă viori.

ATEMPORAL

Era dimineată când m-am privit în oglindă,
o făceam cu habotnicia unui călugăr,
De când mă luasem, premeditat, în răspăr,
ca lecție despre cum nimic să nu mă surprindă.

Dar vai, buzele s-au despiciat într-un țipăt,
perplex priveam gheara înfiptă-n viscere,
curgeau șuvoaie de frici, doruri, himere
zbătându-se sub cataplasma de sare și cumpăt.

Era seara, marți, când am spart o oglindă,
Probabil într-unul din cele trei ceasuri rele,
am înghițit compulsiv tot ce a curs din viscere
și-am lăsat moartea latent să mă cuprindă.

Nu știu ce parte a zilei era
când mi-au găsit trupul rece și gol
Ascuns într-un ciob, pe podea.

JUSTIȚIE

M-am aruncat eu însămi ție.
M-ai prins în colții de Vizsla,
Eram o pradă ușoară.

M-ai sfâșiat tacticos, pe-ndelete,
Savurând fiecare fâșie
Eram o pasăre rară.

Când Dumnezeu a strigat aport
I-ai râs în nas, arogant,
Apoi cu un stih din Scriptură
M-ai regurgitat, nonșalant.

El nu s-a scârbit, atotțiitorul,
M-a prins de aripa Phoenix,
A suflat peste ea într-o doară
Și m-a făcut piatră, un Onix.

M-arunc eu însămi ție,
Mă prinzi în colții de Vizsla,
Par o pradă ușoară
Dar piatra din mine
îți sfâșie colții,
sunt o piatră rară.

SINESCARA

Am bătut atâtea cărări
că mi s-au sfârșit picioarele.
Am împărțit atâtea-mbrățișări
că mi s-au sfârșit și brațele.
Șuvoi de cuvinte-am aruncat pe drum,
stânga-dreapta,
de-am rămas fără grai
și totuși, aseară, au hotărât
să m-alunge din Rai.
M-am ghemuit în iarba reavănă
și te-am chemat în mine.
Mă cuprinsese-un dor nesfârșit,
știam că-n tine sunt doi
și cu una bucată din mine
aveam să întregesc dorința de treime.
N-ai venit,
dar mi-ai aruncat scară din cer.
Încă mai urc câte trei trepte-o dată.
Și mai sper.

PESCARUL ISCUSIT

Arunca năvodul în marea pustie
și mereu îl trăgea la mal plin
cu ființe ce escaladau
eșafodul existenței ne-implinite.
Înnodate-n algele amintirilor
se zbăteau să iasă din plasă,
să mai spere,
cerând îndurare,
neafând nici în al doisprezecelea ceas
că nu pescarul iscusit e călăul,
ci foamea lor, nestăvilită, de carne.
Când s-a instaurat legea postului,
marea cea mare,
plină de-acum,

a saturat flămânzii.

La reflux,
nisipul ce se surpa sub tălpi
a dezvelit mii de cochilii netede,
strălucitoare.
Iar pescarul iscusit
și-a umplut sacul cu perle.

ULTIMUL ZBOR

Drumu-i greu,
cărarea mă suie tot mai abrupt,
încerc să-mi potolesc spasmul plămânilor,
pietre se rostogolesc tăvălug în urmă,
regrete, iubiri, tăceri, cuvinte,
dar mi-au zis să nu privesc înapoi
și voința-mi clocotește-n vene,
ochii sclipesc, buzele seacă,
mai am un ultim pas și înfig steagul,
strig libertate dar nu-i,
pentru că de mine nu pot să fug,
așa că stau cuminte
eu, o bucată de carne și-o inimă
și cerul limpede care mă coboară
tot mai abrupt,
într-o ultimă șansă de-a prinde Răsăritul.

O RANĂ, DOUĂ LUMI

Era dimineață când pasărea mi-a țâșnit din
piept.
A lăsat o dâră albastră, unsuroasă precum
îpocrizia,
Trasată surprinzător de adânc și de drept.
I-am urmărit zborul cam o fracțiune de
secundă,
Timp în care a trecut de pragul lumii mele

Și-am apucat să văd că-n lumea ta vrea să
pătrundă.

Te-ai împotrivit la-nceput înfocat, cu o
uitătură piezișă,
Apoi penajul cu dâra albastră ce-o lăsa pe
carne
Te-a convins să-i faci degrab cuib în suflet,
într-o nișă.

Era dimineață când pasărea ți-a țâșnit din
piept
A lăsat o rană sângerie, dureroasă precum
minciuna,
Trasată surprinzător de adânc și de drept.

SÂNZIANĂ

Mă rostogolesc prin pământul reavăn
de șapte ori câte șaptezeci, ca păcatul,
nădăduind ca degrabă să o ating.
Aș fi putut să iau cu mine câteva flori,
gândesc tardiv, dar nu mă îngrijorez,
în retină zâmbesc maci fără de seamăn.

Sunet de harpă îmi binecuvântează
bătăile inimii
în vreme ce mă afund în spiritul
înaintemergătoarelor mele.
Încinse în bezmetică horă dansează,
suflând peste trupu-mi năzuințe și griji și
doruri,
ca niște nestăpânite iele.

Când cocoșul cântă a treia oară,
vălul dintre lumi,
subțiat până la respirație,

se dilată în așteptare.

Și atunci iute mă rostogolesc înapoi,
de șapte ori câte șaptezeci, ca păcatul,
prin pământul ce arde de-acum
în uitare.

Ce mărturie mai vrei?

Privește-mi brațele: poartă urmele
îmbrățișării nepământești
a mamei.

SOLSTIȚIU

Mâine e ziua Soarelui,
mi-am spus aseară
și m-am gândit că-i poate nedrept
să fiu azi tristă,
căci nu se cuvine să-i întunec lumina.
Așa că m-am trezit dis de dimineață
cu o bucurie rotundă, coaptă, în piept
și-am scos iute din batistă
două margarete,
puse din primăvară la presat pentru El.
Și mi-am întins tare, tare, brațele,
m-am opintit în tălpi
și degrab' m-am suit pe boltă.
Se vede frumos de aici, de sus.
Acum aștept cuMinte ora 21:24,
când o să mă scurg înapoi,
pe cele două brațe,
după ce-i voi fi cântat La mulți ani
și-i voi fi dat să sufle în lumânare.
Deja mi-e dor să simt pământul
sub talpa goală,
să privesc în sus, cu două margarete,
miliardele de stele cochete.

Sunt doar o pământeană, îmi zic,
dar una binecuvântată ca privirea s-o ridic,
zi de zi,
câte un pic.

DOUĂ CUVINTE

Te iubesc.

De ce nu-ți ajung cuvintele astea două?

Nu sunt contorsionist

să le întind,

să le răsucesc,

să le diluez

ori să le comprim.

Ele în sine alcătuiesc o lume simplă, cinstită,
ce-mi locuiește sufletul.

Uite, a venit primăvara.

De mâine o să mă îmbrac în verde.

Îți plac florile de câmp?

SEDUCȚIE

Sunt munte,

sunt mare,

sunt stâncă,

sunt vultur plutind peste vârtoarea lumii,

sunt copilul hiperactiv plecat în zori, după
flori,

sunt femeia fragilă

ce-și ia puterea dintr-o prea nevinovată idilă,

Sunt fărămă de Dumnezeu din Dumnezeul

cel adevărat,

văd totul și nimicul,

veacul și clipa.

Și de aici, de sus, unde limita se topește în
nemărginire,
îți strig ție,
altă fărămă de Dumnezeu din Dumnezeul cel
adevărat:
vii să înotăm?

CERTITUDINE

Între alb și negru,

Între cer și pământ,

Între dragoste și ură,

Între tot și nimic,

Sunt eu.

Culegând bucăți dimprejur,

Ingurgitând timp și dumnezeire,
oscilând, trăind, murind și renăscând.

Fără regrete,

cu buzunare doldora de năzuințe,

Mă îndrept pas cu pas

înlăuntrul-mi,

eviscerând greșeli și inimă,

facându-le cocoloașe și presărându-le
pe cărarea ce rămâne în urmă.

Apoi mă dăruiesc, cu plecăciune,
unui nou AZI.

MERIDIANE LIRICE

◆ DONATELLA BISUTTI (ITALIA)

„Cântec de dragoste canibală”

Donatella Bisutti locuiește la Lovenno di Menaggio (Co). Este jurnalist profesionist din 1970. A obținut în 1984 Premio Montale pentru un volum inedit cu Inganno Ottico – *Iluzie optică* (Società di Poesia, 1985), care a fost tradus în Franța în 1989 de către poetul Bernard Noël, Editions Unes, sub titlul *Le Leurre Optique*. Au urmat culegerea de versuri *Penetrali* (Boetti & C. 1989) și poemul sacru *Colui che viene*, numit de autoarea însăși „oratoriu mistic ce rezumă o experiență spirituală (...) care m-a călăuzit până la grota Apocalipsei din insula Patmos pe urma unor semne pe care le simțeam că-mi erau trimise”. Cartea a apărut la Bruxelles în 1994 în ediție bilingvă cu o prefață de Mario Luzi, sub patronajul Comisiei Europene pentru Cultură. Ulterior i-au apărut încă două volume de poezii, *Violenza* (Dialogo libri, 1999) și *La nuit dans sa clôtüre de sang*, ed. bilingvă, traducere de Jean-Jacques Boin și Bernard Noël (Editions Unes, 2000).

Poeziile sale sunt prezente în diverse reviste și antologii italiene și străine. A îngrijit un masiv volum de poezie din aproape toate țările lumii dedicat în special copiilor și intitulat *L'Albero delle parole* (*Arborele cuvintelor*), editat de Feltrinelli în 1978 și apoi, într-o ediție adăugită (1996), în colecția Universale Economica a aceleiași edituri. Este autoarea unui eseu devenit bestseller, intitulat *La Poesia salva la vita* (*Poezia salvează viața*), cu o prefață de Attilio Bertolucci, apărut la Mondadori în 1992 și reeditat în 1998. Nici proza nu îi este străină poetei și eseistei, dovadă volumul *Storie di Simona* (*Istoriașurile Simonei*), cu o prefață de Giuseppe Pontiggia, apărut în 1984 (*Il Bel Paese*), *Voglio avere gli occhi azzurri* (*Vreau să am ochi albaștri*), Bompiani, 1997, o retrăire în cheie psihanalitică a propriei copilării. Ca traducătoare, a făcut cunoscută în Italia poezia unor Jon Silkin, Louis Simpson etc.; lui Edmond Jabès i-a tradus și îngrijit pentru editura Mondadori volumul *La memoria e la mano*, 1992. Lui Bernard Noël i-a tradus poemul *La caduta dei tempi* (*Căderea timpurilor*), Ed. Guanda, 1997. Traducerea respectivă a fost distinsă cu Premiul Biella. Pregătește o ediție completă a operei Fernandei Romagnoli. Este membră a Pen Club-ului din Elveția Italiană, face parte din conducerea revistei „Poesia”.

Prezentare și versiune în limba română a poeziilor **Geo VASILE**

TRĂIND

Pe fața geamului
conturul unei răsuflări
– înainte și după, invizibile.

VIVENDO

Contro il vetro
il disegno di un respiro
– prima e dopo, invisibile.

FRICĂ

Nu de moarte, ci
De metamorfoză
– a accepta lepădarea de sine
Ca apa pe care o lași să curgă
Și ia forma a ceea ce o conține
Și se scurge – și-o absoarbe pământul
Și e și nu mai e – fără să sufere, poate

Și totuși nu se va pierde.

Molcom, temerar

Orice lucru atinge

Pentru o clipă

Culmea desăvârșirii

După care dă pe-afară

Așa cum apa dintr-un vas

Nu-ndură preaplinul.

PAURA

Non della morte, ma

della metamorfosi

– accettare di privarsi di sé

come acqua che si lasci versare

e prende forma da ciò che la conține

e corre via - e l'assorbe la terra

ed è e non è più - senza pena, forse

eppure non va persa.

Lenta, arrischiata

ogni cosa matura

per un attimo

di colma beatitudine

poi trabocca

come l'acqua di un vaso

fugge la plenezza.

CÂNTEC DE DRAGOSTE CANIBALĂ

Știu că voi da din nou de tine

n-ai să poți să-mi scapi

închipuirea e a mea

capturat precum o insectă și străpuns

ferecat înspăimântat resemnat

oricum vei fi

aici

voi face din tine ceea n-o să vrei

tacticos am să m-apuc să te devor

dragostea nu lasă nimic în farfurie

nici măcar cleștii.

Am să te mănânc și-am să te sug

Golit

n-aș vrea totuși să te fac să suferi

aș vrea să te bucuri și tu

de imensa fericire

de a fi fost hrană.

CANZONE D'AMORE CANNIBALE

So che ti ritroverò

non potrai sfuggirmi

mia è l'immaginazione

catturato come un insetto e trafitto

immobilizzato spaventato rassegnato

comunque sarai

lì

farò di te quello che non vorrai

con calma mi appresterò a divorarti

l'amore non lascia niente sul piatto

neanche le chele.

Ti avrò mangiato e succhiato

svuotato

– non vorrei tuttavia che tu soffrissi

vorrei che godessi anche tu

della felicità immensa

dì essere cibo.

CUNOAȘTERE

Cunoașterea are loc prin simplificare

Nici vorbă de adăugare, ci de o depozitare,

până

La perfecta transparență. Să lăsăm să se

depună pe fundul

Vasului zgura, pulberea inutilă care

s-a amestecat cu apa mișcând vasul

dintr-o parte în alta a încăperii. Până și

a trăi nu-nseamnă să adaugi timp la timpul
deja strâns,
ci să sustragi excesul de timp
până la perfectă lui scurgere.
Și în acest caz pulberea inutilă
Se va sedimenta într-un vas.

CONOSCENZA

La conoscenza avviene per semplificazione
Non è un aggiungere, ma un togliere, fino alla
perfetta trasparenza. Lasciare depositare in
fondo
al vaso i detriti, il pulviscolo inutile che
si è mescolato all'acqua trasportando il vaso
da una parte all'altra della stanza. Anche
vivere non è aggiungere tempo al tempo
accumulato,
ma sottrarre l'eccedenza del tempo
fino alla perfetta consumazione
Anche in questo caso il pulviscolo inutile
viene depositato in un vaso.

NATURĂ MOARTĂ

Afară ninge
O carafă
Pe masă are roșii transparente.
Cojești mărul domol.
Te ispitește aventura

Acelei coji lucioase
Ce învelește
Lumina încăperii.
Fiecare obiect
Are o consistență zadarnică,
atât de-odihnitoare,
farfuria de ceramică lucioasă
dacă o-nclini
răstrânge un cer limpede
de var alb.

NATURA MORTA

Fuori nevica.
Una brocca
sul tavolo ha rosse trasparenze.
Sbucci piano la mela.
Ti tenta l'avventura
di quella buccia lucida
che avvolge
la luce della stanza.
Ogni oggetto
ha una sua consistenza inutile,
così rassicurante,
Il piatto di lucida ceramica
se l'inclini
riflette un cielo nitido
di calce bianca.

◆ INGVILL HEKNE (Norvegia)

Fotografie de Anna-Julia
Granberg - Blunderbuss

Cercul de poezie nordică *DiktLek* din cadrul Departamentului de limbi și literaturi scandinave de la Facultatea de Litere, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, fondat și coordonat de lect. univ. dr. Raluca-Daniela Duinea, a avut onoarea să o aibă ca invitat special pe **poeta debutantă Ingvill Hekne**, din **Norvegia**. Acest eveniment a marcat primele **întâlniri în format fizic ale cercului *DiktLek***, care au avut loc în perioada 27-28 martie 2025. În 27 martie evenimentul s-a desfășurat în limba norvegiană la Facultatea de Litere, în prezența cadrelor didactice de la Departamentul de limbi și literaturi scandinave, precum și a studenților de la Specializarea de limbă și literatură norvegiană. În 28 martie Ingvill Hekne a fost prezentă la librăria Bookstory din Cluj-Napoca, unde s-a întâlnit cu publicul clujean.

Ambele evenimente s-au desfășurat cu susținerea financiară a NORLA (Norwegian Literature Abroad), organism care promovează literatura norvegiană în lume. Scriitoarea, aflată la prima sa vizită la Cluj și în România, a susținut o prelegere intitulată *Om kvinnerolle og valgfrihet (Despre rolul femeii și libertatea de a alege)*, pornind de la volumul său de debut, *Vi fødte aldri de barna (N-am născut nicicând acei copii)* și de la cartea celebrei scriitoare franceze Simone de Beauvoir, *Det annet kjønn (Al doilea sex)*.

Născută în 1992 la Hamar, Norvegia, Ingvill Hekne profesează ca psiholog și este pasionată de poezie. În 2022 a publicat pamfletul *Til orientering* la editura Flamme Forlag, iar în 2024 a debutat ca poet la editura Tiden Forlag din Oslo, Norvegia, cu volumul de poezii intitulat *Vi fødte aldri de barna (N-am născut nicicând acei copii)*. Acest volum prezintă transformările și etapele prin care trece o femeie de la naștere și până la maturitate, oferind, totodată, diferite perspective și tipologii feminine care reflectă importanța libertății și a liberului arbitru.

La finalul întâlnirii de la Facultatea de Litere a avut loc un dialog cu studenții care își desfășoară stagiul de Practică Profesională la Biblioteca de Studii Nordice, referitor la poeziile pe care aceștia le-au tradus din limba norvegiană în limba română.

Poeziile de mai jos sunt selectate din volumul *Vi fødte aldri de barna (N-am născut nicicând acei copii)* semnat de Ingvill Hekne.

Traducere și prezentare de **RALUCA-DANIELA DUINEA**

frigul și lumina înlocuiesc mediul intrauterin,
îngust și umed, auzim sunetul
propriului nostru strigăt. miroase a supă de
roșii și a liliac, stăm culcați într-o
cutie de sticlă cu geamuri încețoșate,
picioarele ne sunt legate, degetele de la
picioare

mușcate și, bâjbâind, ne târâm înspre sursa de
lapte

suntem când cu gura înspre sân, când cu
sânul înspre gură, ne pierdem repede
echilibrul

și cădem peste lucrurile care vin înspre noi
atunci când urlăm, o formă galbenă din lemn,

o mașină din plastic, o pisică, un cântec de leagăn

și apoi vin cuvintele, la început prea puține,
sporadice și bâlbâite,
apoi mai clare, contrastante, experimentale,
ezitante, spuse cu pauze,
cu chicoteli, cu supunere, cu oftat, cu frustrare,
întrarmându-se,
privind din ce în ce mai mult retrospectiv,
iertător

să mergi la grădiniță înseamnă să nu încapi în leagăn. să nu mai poți sta pe gard, să cazi și să-ți spargi capul. să vină sau să nu vină după tine. să te săruți înseamnă a scoate limbile, astfel încât acestea să se atingă în întuneric, să te joci înseamnă să stai unul lângă celălalt și să sapi în nisip, să te revolți înseamnă să sari gardul și să mergi acasă

Mama uită că lumea e nedreaptă, nu le mai zâmbește cerșetorilor și nu se mai uită în ochii oamenilor cu veste reflectorizante, conduce mașina pentru a evita mirosul de corpuri umane, se mută în nittedal¹ pentru a avea mai mult spațiu de depozitare

a fi mamă înseamnă să bei cafeaua rece, să te doară șoldul, să ai

incontinență urinară, să adormi copii, să fii mereu updatată, să te trezești, să porți haine prea mici, să cumperi haine și mai mici, ne simțim inferioare când vorbim cu adulții, dăm vina pe copii, ne mutăm privirea de la cei care stau în fața noastră la copiii care fug

Mama ascultă conversațiile din timpul prânzului despre a cincea boală a copilăriei, observă privirile complice, bea multă cafea pentru a face față nopților nedormite, trupuri libere grijului pentru că și ea poartă de grijă altora. are un corp pe care nu-l mai recunoaște, cu sâni grei și dureroși în spatele mameloanelor fisurate, chipuri de soții doar cu numele, privite cu coada ochiului, gânduri obsesive la mâini care scapă căruciorul, care se îndreaptă înspre șinele de tramvai, sunetul asurzitor al frânelor și țipătul altora, gâtul Mamei s-a blocat, nu mai gândește limpede, dar dacă, dar dacă, dar dacă

embrionii se formează în pânțec, se dublează ca număr și mărime, noi îi purtăm timp de nouă luni, nouăsprezece ani. se întorc mamele mai învârstă le tolerăm mai bine decât tolerăm neputința, ele se înalță ca stejarii dintr-un peisaj cețos și ne iau copiii din brațe, ne culcă

¹ O localitate din regiunea Akershus, Norvegia.

◆ RESHMA RAMESH (India)

Este fotograf artistic, licențiată în fotografie de arte plastice, scriitoare bilingvă care scrie în engleză și canadiană, editoare, traducătoare. A publicat volume de poezie cu ilustrații personale.

Poeziile sale au fost traduse în douăzeci de limbi.

Practică chirurgia stomatologică în Bangalore, India. A participat la numeroase Festivaluri Internaționale de poezie și fotografie.

Prezentare și traducere, **Toma GRIGORIE**

UMBRA

E seară
aștept o umbră
să mă înlocuiască
Nici când umbra nu e udată de ploaie
nici amurgul nu o cernește
Doar noaptea o înghite
parcă n-ar fi fost acolo
parcă n-aș fi fost acolo
Dacă ți-ai propus să cunoști arta
disparației adoptă o umbră ca mine
umbra nu va invidia copacii
Ori o simplă sămânță înaripată
ea nu-ți va aduce bălți în loc de
suveniruri îmbrăcate în cuvinte
Nu se va gândi că există o casă
unde să se întoarcă la cotidian poate
să bea ceai și să scrie scrisori de dragoste
Va sta doar liniștită aproape de fereastră
Va încerca să fie altcineva

ANATOMIA UNEI FÂNTÂNI

O fântână goală în aer liber
expusă la soare
Cu pielea acoperită de sol aluvionar
inele concentrice un carusel de vise umede
cărămizile din jur

O limbă de frânghie spânzurată ca un martir
Fântână așteptând mâinile obosite ale unei
femei
să o învelească în sari-ul ei ud
Olanele îi sărută trupul gol și
apa îi stropește buricul uneori
Ochii ei la bârfele femeilor
Degetele ei desenând reflexiile norilor
copacilor păsărilor și oamenilor înclinați
Venele și arterele ei pasaje secrete
spre un curs de apă subterană
Un leagăn pentru lună noaptea
intonând un cântec de leagăn
buzelor uscate ale amurgului
Așteptând o barcă femeii cu păr unsuros
aplecate peste sânii lor bruneți spânzurați
în jos cerând apă de pomană
O fântână precum o femeie
într-o unire de la distanță cu râul
Înamorată de apa ploii
căsătorită cu pompa și inima ei
Străduindu-se să țină pasul
cu zmeele de pe cer

ACESTA NU ESTE UN POEM

Sunt cuvinte încărcate de carne
Ieșite în timpul stării de asediu

Precum oasele de pește ale unui cântec
o scrisoare fără cuvinte
Nod contorsionat de Chinari în flăcări
o pâine pe jumătate coaptă
Tabla goală în clase
liniștea zăpezii din Gupkar
Lumina estompată în pupila ta
o mărturie pe care a aflat-o glonțul
nebunia unui unchi matern
șrapnelul iertării
Ochi plin de gloanțe o limbă înclinată
un liliac îmbibat în rugăciuni
Aceasta nu este un poem
Cine are timp
să scrie poezii
despre un loc nevizitat vreodată
Cine are timp să asculte vocile
unei case goale
Cine are timp să se uite în ochii
oamenilor care pot dispărea

mâine în morminte?

Dacă din întâmplare ai uitat

așa cum o faci firese

Acesta nu este un poem

TĂCEREA

Tăcerea precum un fragment de mare

un zid de scrum

o amintire intimă care se încarnează

Tăcerea este apa de lângă mal

care se reazemă de gleznele tale

este lumina amurgului care se afundă

în cuibul unei rândunele

Tăcerea este un sărut care levitează deasupra

unui iaz

umed și nedesăvârșit

Tăcerea este o aripă liberă care distribuie

foamea

munților

Tăcerea este o ușă care se deschide ca o carte și
se închide ca o poezie.

◆ OULAYA IDRISI EL BOUZAIDI (Maroc)

Oulaya Idrissi El Bouzaidi este o tânără, talentată poetă marocană și membră a Uniunii Scriitorilor Marocani. Printre volumele ei se numără: „Un bar și dacă vinul ajunge la el” (2009);

„Un aer cu aripi lungi” (în arabă în 2014, tradusă în engleză în 2017) și „Umbre care cad în sus” (2015). Discursul deconcertant al originalei poete marocane, fascinată de mișcare și metamorfoze, se apropie de suprarealism, fără să aparțină vreunui curent literar anume. Originalitatea ei a impresionat publicul de la Festivalul internațional de poezie Alexandru Macedonski (ediția a VII-a).

Traducere și prezentare de **Ion CRISTOFOR**

Sâmbătă toamna
Trenul expres sunt eu
iau puii de păsări
din ghearele mării
Cerul se transformă într-un pulover
și clipa într-o portocală
Pot pune o picătură de apă
pe o sfoară
Să beau o cafea
în interiorul unei roți
Te-aș putea întâlni mort
dar nu te îngrijora de asta...!
Dimineața pregătesc o iarnă
dar eu nu plâng
Seara fumez un nor
fără măcar să plouă
Această haină familiară e a mea
nu cerul

Acest naufragiu
sunt un urmaș al său
dar eu nu stârnesc ploaia...!!

Demersul meu e deficitar
Se-ntâmplă că uneori nu mai găsesc niciun
drum.
în
capul meu
Uneori în inima mea
nu crește niciun arbore
Ca și când l-aș fi trimis pe Dumnezeu în calea
mea

și aș fi încuiat ușa în perete
cu strigătele mele
Ar trebui oare să continui să macin vântul
ce aleargă acolo departe?
Ar trebui oare să cultiv tutunul
ce locuiește în plămânii mei?
Sunt, s-ar spune, un Eden
sclipitor pentru
alții
dar nu pentru mine
Copac sunt eu ...
ivit din partea greșită
ca și cum ar uita de vrăbiile sale
în curtea
școlii...
Cât este ceasul
micuțule?
Am ratat... să fiu
arbore.

Când te întorci din Brazilia
Nu uita
Să plantezi un palmier

Cinci ore sunt suficiente.
Să-mi fie dor de tine
Nu mai multe
Cinci ore sunt suficiente.
Nu te aștept.
Mai mult...